

Konkurences padome

Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanas vadlīnijas

2021. gads

SATURS

Ievads.....	3
1. LIKUMA SUBJEKTI	4
2. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU TIRDZNIECĪBĀ.....	6
2.1. "Melnais saraksts" – vienmēr aizliegtās prakses lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecībā.....	6
2.1.1. Vienpusēji līguma grozījumi	6
2.1.2. Ar preču pārdošanu nesaistīti maksājumi	7
2.1.2.1. Līguma slēgšanas maksa.....	8
2.1.2.2. Administrēšanas izmaksu kompensēšana	8
2.1.2.3. Maksa par preču atrašanos tirdzniecības vietā	9
2.1.2.4. Negūtās peļņas kompensēšana	11
2.1.2.5. Jaunu tirdzniecības vietu iekārtošanu/vecu tirdzniecības vietu atjaunināšanas izmaksu kompensēšana.....	12
2.1.3. Maksa par preču bojājumiem uz zudumiem	13
2.1.4. Klientu sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana.....	15
2.1.5. Preču atpakaļatdošana	15
2.1.6. Sankcijas.....	17
2.1.7. Aizliegums atteikties rakstveidā apstiprināt līguma noteikumus.....	19
2.1.8. Ļaunprātīga komercnoslēpuma iegūšana	20
2.1.9. Komerciālo pretpasākumu draudi.....	22
2.1.10. Lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma atcelšana pēdējā brīdī...	23
2.1.11. Pasūtījumu maiņa.....	24
2.1.12. Preču nepieņemšana	24
2.1.13. Zemākās cenas nodrošināšana	25
2.1.14. Izdevumu segšana par personāla nodarbināšanu pārdošanai izmantojamo telpu iekārtošanai.....	25
2.1.15. Maksa par preču glabāšanu, iekļaušanu sortimentā vai to, lai šādas preces būtu pieejamas tirgū	26
2.1.16. Nepamatoti maksājumi (atlaides).....	26
2.2. "Pelēkais saraksts" – aizliegtās prakses lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecībā, ja vien rakstveida līgumā nav nepārprotami norādīts citādāk.....	27
2.2.1. Maksa par reklāmu	27
2.2.2. Maksa par preču tirgvedību.....	29
2.2.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana.....	30
2.2.4. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām.....	30
2.2.5. Akcijas atlaižu piemērošanas ierobežojums.....	31
2.3. Maksājumu rakstveida pamatojums	32
2.4. Norēķinu termiņi.....	33
2.4.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi.....	33
2.4.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi	34
3. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNIECĪBĀ	35
3.1. Līguma slēgšanas maksa.....	35
3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā.....	36
3.3. Izmaksu kompensēšana	38
3.4. Nepārtikas preču atpakaļatdošana	40
3.5. Sankcijas.....	41
3.6. Norēķinu termiņi.....	44
4. BŪTISKA IETEKME NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNIECĪBĀ	45
4.1. Konkrētais tirgus.....	45
4.2. Iepirkuma vara un piegādātāju atkarība.....	46
5. LIKUMA IZPILDES UZRAUDZĪBA	47
6. ATBILDĪBA	48

IEVADS

- 1 01.11.2021. stājās spēkā Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likums (turpmāk – NTPAL). NTPAL attiecas uz visiem lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes tirgus dalībniekiem: mazumtirgotājiem, pārtikas pārstrādātājiem, vairumtirgotājiem, kooperatīviem, ražotāju organizācijām un individuāliem ražotājiem, kā arī uz publiskajām personām, kas veic lauksaimniecības un pārtikas produktu iepirkšanu.
- 2 NTPAL mērķis ir aizliegt negodīgu tirdzniecības praksi visā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē, kā arī aizliegt nepārtikas preču mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem. NTPAL pieņemts, papildinot Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma (turpmāk – NMPAL) regulējumu, kas ierobežo mazumtirgotāju iepirkuma varas izmantošanu pret piegādātājiem, ar nosacījumiem, kas pārņemti, ieviešot Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu par negodīgas tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē (turpmāk – Direktīva 2019/633)¹. Tādējādi NTPAL aizstāj NMPAL regulējumu, kas bija spēkā no 01.01.2016. līdz 31.10.2021.
- 3 Atbilstoši Direktīvai 2019/633 dalībvalstīm paliek tiesības brīvi saglabāt vai ieviest arī stingrākus noteikumus nekā tiek paredzēts direktīvā. Tādējādi, ņemot vērā NMPAL jau ietvertās prasības un nepieciešamību tās paplašināt ar Direktīvā 2019/633 noteiktajām normām, direktīvas pārņemšanas rezultātā līdzšinējais NMPAL paredzētais aizsardzības līmenis piegādātājiem nav samazinājies. Tāpat NTPAL prasības attiecas uz visu pircēju un piegādātāju attiecībām neatkarīgi no piegādātāja apgrozījuma. Tas nodrošinās, ka visi piegādātāji ir aizsargāti pret pircēja īstenotu negodīgu tirdzniecības praksi.
- 4 NTPAL 5. panta pirmajā daļā ir uzskaitīti tie negodīgas tirdzniecības prakses veidi, kas pircējam ir aizliegti jebkurā gadījumā, tos sauc arī par “melno sarakstu”. Savukārt NTPAL 5. panta otrajā daļā ietverti “pelēkā saraksta” prakses veidi, kas ir aizliegti, ja vien attiecīgie nosacījumi nav iepriekš skaidri un nepārprotami paredzēti rakstveida līgumā starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju. Daļā par nepārtikas preču mazumtirgotājiem regulējums nav mainījies, saglabājot NMPAL 7. panta un 8. panta pirmās daļas regulējumu, kas tekstuāli pielāgots NTPAL un attiecas uz mazumtirgotājiem, kuriem ir būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā.
- 5 Daļa no NTPAL aizliegtajām darbībām pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem bija skaidrotas Konkurences padomes (turpmāk – KP) izstrādātajās NMPAL piemērošanas vadlīnijās (turpmāk – Vadlīnijas). Līdz ar to šīs vadlīnijas sagatavotas, papildinot NMPAL piemērošanas vadlīniju saturu.
- 6 NTPAL piemērošanas vadlīnijas var tikt pilnveidotas, pamatojoties uz faktisko situācijas maiņu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē un/vai nepārtikas preču mazumtirdzniecībā.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/633 (2019. gada 17. aprīlis) par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē. Oficiālais Vēstnesis L 111, 25.4.2019. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/633/oj>

1. LIKUMA SUBJEKTI

7 Likuma subjekti:

- *lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājs* – saimnieciskās darbības veicējs vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pastāvīgā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod lauksaimniecības un pārtikas preces;
- *pircējs* – fiziskā vai juridiskā persona vai šādu personu apvienība neatkarīgi no vietas, kurā tā veic saimniecisko darbību, ja tās pēdējā finanšu gada neto apgrozījums pārsniedz 2 000 000 euro, vai Eiropas Savienībā esoša iestāde (valsts, reģionālā vai vietējā iestāde vai vairāku šādu iestāžu apvienība, kas darbojas saskaņā ar publisko tiesību principiem), kas pērk lauksaimniecības un pārtikas preces;
- *nepārtikas preču mazumtirgotājs* – saimnieciskās darbības veicējs vai saimnieciskās darbības veicēju apvienība, kas pastāvīgā tirdzniecības vietā mazumtirdzniecībā pārdod preces, kuras nav lauksaimniecības un pārtikas preces, un kas, ņemot vērā savu iepirkuma varu pietiekami ilgā laikposmā un piegādātāju atkarību konkrētajā tirgū, spēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus un var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci mazumtirdzniecībā konkrētajā preču tirgū Latvijas teritorijā.

Lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecība

- 8 NTPAL attiecas uz dažādiem tirgus dalībniekiem visos lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes posmos, t.i., ražošanā, pārstrādē, tirgvedībā, izplatīšanā un mazumtirdzniecībā, kā arī uz publiskajām personām, kas veic lauksaimniecības un pārtikas produktu iepirkšanu. Vienlaikus gan jēdziens "pircējs", gan jēdziens "piegādātājs" attiecināmi gan uz fiziskām, gan uz juridiskām personām. Dažādās attiecībās viens un tas pats uzņēmums var būt gan piegādātāja, gan pircēja lomā.
- 9 NTPAL noteikumu ietvaros vērtējamās tikai tiešo pircēju darbības attiecībā uz piegādātāju, no kura tie pērk preces. Vai šādas tiešās attiecības pastāv starp piegādātāju un pircēju, kad iesaistīti starpnieki, kas piegādātāja vārdā slēdz līgumus ar pircējiem vai otrādi, katrā situācijā vērtējams, ņemot vērā faktiskos apstākļus. Piemēram, attiecībā uz kooperācijas/iepirkumu grupām KP skaidrojusi, ka to darbības ir vērtējamās kā mazumtirgotāju darbības.²
- 10 "Lauksaimniecības un pārtikas preču" definīcijā ir atsauce uz Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) I pielikumu³, atbilstoši kuram nosakāms, vai konkrēts produkts ir uzskatāms par lauksaimniecības un pārtikas produktu NTPAL izpratnē. LESD I pielikumā ir uzskaitīti visi lauksaimniecības produkti, uz kuriem varētu attiecināt Eiropas Savienības kopējo lauksaimniecības politiku.

² KP noslēguma ziņojums "Ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības lielveikalu vidē tirgus uzraudzība. Iepirkumu grupu darbības izpēte", 4.lp. Pieejams:

https://www.kp.gov.lv/sites/kp/files/kp_old/oldfiles/23/tirgus_uzraudziba%2F2015_04_28_iepirkumu_grupas.pdf

³ Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētā versija, Oficiālais Vēstnesis C 326, 26.10.2012, p. 47–390. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu/2012/oj>

Attiecīgi LESD I pielikumā uzskaitīto lauksaimniecības un pārtikas produktu numuri atsaucas uz 1958. gada Briseles nomenklatūru, kas ir aizstāta ar Eiropas Padomes Regulu (EEK) Nr. 2658/87 (1987. gada 23. jūlijs) par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu.⁴ Eiropas Komisija katru gadu ar regulu apstiprina ES Kombinēto nomenklatūru⁵ (turpmāk – KN), kur uzskaitīti LESD I pielikumā minētie attiecīgie lauksaimniecības un pārtikas produkti.

Piemērs

Graudaugu vai labības ražotājs pārdod dzīvnieku barības ražotājam graudaugus, kas neatbilst prasībām, lai tos uzturā varētu lietot cilvēki. NTPAL piemērošanas kontekstā graudaugi vai labība ir lauksaimniecības produkti.⁶ Līdz ar to graudaugu vai labības ražotājs ir "lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs" un tiek aizsargāts no negodīgas tirdzniecības prakses veidiem no tā ražoto produktu pircējiem. Turpretī dzīvnieku barības ražotājs, kas pērk graudaugus, ir "pircējs" un tam ir saistoši šajā likumā paredzētie aizliegumi, kas ierobežo pircēja tirdzniecības praksi.

Tāpat arī dzīvnieku barība ir uzskatāma par "lauksaimniecības un pārtikas produktu".⁷ Tikmēr līdz šim NMPAL dzīvnieku barība bija klasificēta kā nepārtikas prece. Tādējādi ar NTPAL spēkā stāšanos dzīvnieku barības ražotājs, kad tas pārdod saražoto dzīvnieku barību tālākai izplatīšanai vairumtirgotājam, ir "lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs" un ir aizsargājams no vairumtirgotāja, kas kā "pircējs" pērk dzīvnieku barību. Vienlaikus vairumtirgotājs ir "lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs" brīdī, kad mazumtirgotājs no tā pērk dzīvnieku barību pārdošanai patērētājiem.

- 11 KP, izskatot lietas atbilstoši konkrētam NTPAL pārkāpumam, ņems vērā lauksaimniecības un pārtikas produktu definīciju atbilstoši KN un LESD I pielikumā esošajam preču sarakstam.

Nepārtikas preču mazumtirdzniecība

- 12 Nepārtikas preču mazumtirdzniecībā NTPAL prasības ir jāievēro mazumtirgotājiem, kuriem tirgū ir būtiska ietekme nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. Lai konstatētu būtisku ietekmi, ir jānosaka konkrētais nepārtikas preču iepirkumu tirgus, un tā ietvaros ir jāizvērtē mazumtirgotāja iepirkuma vara un piegādātāju atkarība. KP būtiskas ietekmes, iepirkumu varas un piegādātāja atkarības novērtēšanā ņem vērā iepriekš izveidoto praksi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās⁸, kurās tika piemērota

⁴ Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=celex%3A31987R2658>

⁵ Skat., piemēram, Eiropas Komisijas Īstenošanas Regulu (ES) Nr. 2020/1577 (2020. gada 21. septembris), ar ko groza I pielikumu Padomes Regulā (EEK) Nr. 2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu. Oficiālais Vēstnesis L 361, 30.10.2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R1577&from=LV>

⁶ Tie ir uzskaitīti LESD I pielikumā un atbilst ES Kombinētās nomenklatūras 10. nodaļā minētiem produktiem. Sk. Eiropas Komisijas Īstenošanas Regula (ES) Nr. 2020/1577 (2020. gada 21. septembris), ar ko groza I pielikumu Padomes Regulā (EEK) Nr. 2658/87 par tarifu un statistikas nomenklatūru un kopējo muitas tarifu. Oficiālais Vēstnesis L 361, 30.10.2020. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R1577&from=LV>

⁷ Sk. LESD I pielikumā un ES Kombinētās nomenklatūras 23. nodaļu.

⁸ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu AS "Drogas" darbībā" (<https://goo.gl/uKyJhL>), KP 13.01.2011. lēmums Nr. E02-4 "Par Konkurences likuma 13. panta otrās daļas 5. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "MAXIMA Latvija" darbībā" (<https://goo.gl/SS4AoP>), KP 30.11.2010. lēmums Nr. E02-85 "Par Konkurences likuma 13. panta otrās daļas 2. punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībā" (<https://goo.gl/iQ63qi>), KP 16.07.2010. lēmums Nr.54 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. un 6. punktā noteikto aizliegumu pārkāpumu SIA "MAXIMA Latvija" darbībā" (<https://goo.gl/cA6BcU>).

Konkurences likuma (turpmāk – KL) 13. panta otrā daļa, kas bija spēkā no 2008. gada līdz 2016. gada 1. janvārim, kad stājies spēkā NMPAL.

- 13 Aizsardzība pret aizliegtajām darbībām nepārtikas preču mazumtirdzniecībā, ja mazumtirgotājs ir ar būtisku ietekmi kādā konkrētā nepārtikas preču mazumtirdzniecības tirgū, attieksies uz nepārtikas preču piegādi konkrētajā tirgū. Gadījumos, kad nepārtikas preču mazumtirgotājs iepērk un pārdod arī lauksaimniecības un pārtikas preces attiecībā uz katru preču veidu, tam ir attiecīgi jāievēro noteikumi par lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecību vai nepārtikas preču mazumtirdzniecību.
- 14 Likums neattiecas uz mazumtirgotāja tirdzniecības vietās piedāvātiem pakalpojumiem, par kuriem pircējs saņem komisijas maksu, piemēram, sabiedriskā transporta braukšanas biļetes, mobilo sakaru priekšapmaksas kartes, makšķerēšanas atļaujas u.tml.
- 15 Likums neattiecas uz viesnīcu, restorānu un sabiedriskās ēdināšanas sektora (HORECA) tirgus dalībniekiem.

2. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS LAUKSAIMNIECĪBAS UN PĀRTIKAS PREČU TIRDZNIECĪBĀ

- 16 Saskaņā ar NTPAL 5. –panta pirmo daļu pircējam pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem ir aizliegts veikt darbības, kas ir pretrunā ar godīgu tirdzniecības praksi un neatbilst prasībām par labticību un godprātību darījumos. Negodīga tirdzniecības prakse var krasī atšķirties no labas komercprakses, un viens tirdzniecības partneris to var vienpusēji uzspiest otram, piemēram, uzspiežot nepamatotu un nesamērīgu viena tirdzniecības partnera ekonomiskā riska nodošanu otram vai uzspiežot vienam tirdzniecības partnerim tiesību un pienākumu būtisku nelīdzsvarotību. Noteikti prakses veidi var būt klaji negodīgi, pat ja abas puses par tiem ir vienojušās.⁹
- 17 Papildus NTPAL 5. panta pirmajā daļā ietvertajai ģenerālklausulai, šī likuma 5. pants paredz konkrētu aizliegto darbību uzskaitījumu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē. NTPAL 5. panta pirmajā daļā ir uzskaitīti to negodīgas tirdzniecības prakses veidi, kas aizliegti jebkurā gadījumā, tos sauc arī par “melno sarakstu”. Savukārt NTPAL 5. panta otrajā daļā ir “pelēkā saraksta” prakses veidi, kas ir aizliegti, ja vien attiecīgie nosacījumi nav iepriekš skaidri un nepārprotami paredzēti rakstveida līgumā starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju.

2.1. “Melnais saraksts” – vienmēr aizliegtās prakses lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecībā

2.1.1. Vienpusēji līguma grozījumi

⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/633 (2019. gada 17. aprīlis) par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē. Oficiālais Vēstnesis L 111, 25.4.2019, 1. apsvēruma. Pieejams: <http://data.europa.eu/eli/dir/2019/633/oj>

- 18 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Izdarīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā vienpusējus grozījumus, kas attiecas uz šo preču piedāvājumu vai piegādes biežumu, metodi, vietu, laiku vai apjomu, kvalitātes standartiem, maksājuma nosacījumiem vai cenu vai uz šā panta otrajā daļā minēto pakalpojumu sniegšanu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punkts).
- 19 Viens no galvenajiem negodīgas tirdzniecības prakses veidiem, ar ko biežāk sastopas lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji, ir neprecīzi, neskaidri vai nepilnīgi sadarbības līgumu noteikumi¹⁰. Viens no labas prakses principiem ir līgumu noteikumu paredzamība. Aizliegums vienpusēji izdarīt grozījumus lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līgumā nodrošina līguma noteikumu paredzamību starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju un veicina plānošanu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē.
- 20 Sadarbības līgumos jāatrunā nosacījumi, kā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs un pircējs savstarpēji apspriež visas pārmaiņas, kas nepieciešamas līguma īstenošanai vai ir veicamas līgumā atrunātu neparedzētu apstākļu dēļ¹¹. Ņemot vērā iepriekšējos KP novērojumus¹² attiecībā uz saziņas kārtību starp piegādātājiem un mazumtirgotājiem situācijās, kad nav iespējama preču piegāde noteiktajā laikā vai apjomā, šāda procesa izklāsts ir lietderīgs veids, lai risinātu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja un pircēja domstarpības un sekmētu to sadarbību.
- 21 Tirdzniecībā ir raksturīgi, ka var mainīties lauksaimniecības un pārtikas preču piedāvājums vai piegādes biežums, metode, vieta, laiks vai apjoms, kvalitātes standarti, maksājuma nosacījumi vai cena. Piemēram, pircējam var rasties vēlme mainīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes biežumu, jo kādas lauksaimniecības un pārtikas preces patērētājiem nav aktuālas vai nav pieprasītas. Lai gan lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes biežuma mainīšana no pircēja puses ir pieļaujama, par to ir jāvienojas ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.
- 22 Ņemot vērā, ka ne vienmēr pircēja un piegādātāja sadarbības līgums var aptvert visus darījuma aspektus¹³, aizliegums pircējiem vienpusēji mainīt sadarbības līguma noteikumus neattiecas uz situācijām, kad vienošanās īpaši paredz, ka pircējs var vēlākā posmā precizēt konkrētu darījuma elementu attiecībā uz turpmākajiem pasūtījumiem. Tas varētu, piemēram, attiekties uz piegādes vietu. Piemēram, ja sadarbības līgumā puses ir vienojušās par noteikto lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes vietu, vēlāk pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju var vienoties par citu piegādes vietu.
- 2.1.2. Ar preču pārdošanu nesaistīti maksājumi
- 23 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja maksājumus, kas nav saistīti ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja preču pārdošanu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas

¹⁰ Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai Negodīgas tirdzniecības prakses novēršana uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē /* COM/2014/0472 final */. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0472&from=EN>

¹¹ Turpat.

¹² KP Tirgus uzraudzības "Par Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma piemērošanu COVID-19 ārkārtējās situācijas laikā" noslēguma ziņojuma 64. punkts, 69. punkts, 75. punkts. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/media/1191/download>

¹³ Direktīvas 2019/633 21. apsvērums.

2. punkts).

- 24 Tirdzniecībā pastāvošais līgumu brīvības princips ļauj pircējam vienoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par dažādiem abām pusēm piemērotiem līgumu nosacījumiem, tajā skaitā arī vienoties par pakalpojumiem, kurus pircējs sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam, piemēram, lauksaimniecības un pārtikas preču iekļaušana sortimentā, tirgvedība un veicināšana. Vienlaikus minētais līgumu brīvības princips nav absolūts un ir aizliegta tādu maksājumu pieprasīšana, kas nav saistīta ar konkrētu pārdošanas darījumu.
- 25 NTPAL piemērošanas vadlīniju 2.1.2.1.–2.1.2.5. punktos uzskaitīti maksājumi, kurus pircējam, sadarbojoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, ir aizliegts piemērot, jo tie nav saistīti ar lauksaimniecības un pārtikas preču pārdošanu.

2.1.2.1. Līguma slēgšanas maksa

- 26 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Tiešā vai netiešā veidā maksā vai citādi atlīdzina par līguma slēgšanu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 2. punkta a) apakšpunkts).
- 27 Tiesību normā paredzēts aizliegums pircējiem pieprasīt maksājumus (atlīdzību) par līgumu slēgšanu ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Ar jēdzienu "līgums" konkrētās normas ietvaros saprotams jebkurš divpusējs (daudzpusējs) tiesisks darījums. Ar jēdzienu "maksāt" saprotama jebkura atlīdzības forma, kuru pircējs pieprasa par tiesiskā darījuma noslēgšanu. Turklāt attiecīgā norma aizliedz veikt ne tikai tiešus maksājumus (attiecīgais maksājums paredzēts līgumā ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju), bet arī netiešus maksājumus, t.sk. slēpta veida maksājumus, kas var izpausties kā, piemēram, atlaide, bonuss, dāvana, maksājumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku, papildu atlaides par līguma slēgšanu un citi iespējami netieši veidi, kad attiecīgais maksājums var būt iekļauts (slēpts) kādā citā maksājuma pozīcijā.

2.1.2.2. Administrēšanas izmaksu kompensēšana

- 28 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Kompensē pircējam ar administrēšanu saistītās izmaksas" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 2. punkta b) apakšpunkts).
- 29 Ar administrēšanas izmaksām tiek saprastas pircēja administratīvās izmaksas, tai skaitā:
- 1) personāla izmaksas (atlīdzība, VSAOI, veselības apdrošināšana, komandējuma izmaksas utt.);
 - 2) pamatlīdzekļu iegāde, uzturēšana, nolietojums;
 - 3) komunālie pakalpojumi (elektrība, ūdens, siltums utt.);
 - 4) nomas maksa;
 - 5) pakalpojumi (juridiskie, grāmatvedības utt.).
- 30 Pircējs nav tiesīgs piemērot vai uzspiest lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kompensēt pircējam radušās izmaksas, kas saistītas ar tirdzniecības darba organizēšanu, bet nav tiešā veidā saistītas ar preču tirdzniecību.

- 31 Piemēram, pircējam ir aizliegts izvirzīt prasību lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kompensēt izmaksas, kas pircējam rodas, paplašinot sortimentu, t.i., preču kodu ievadišana sistēmā, cenu zīmju mainīšana tirdzniecības zālē.

2.1.2.3. Maksa par preču atrašanos tirdzniecības vietā

- 32 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Tiešā vai netiešā veidā maksā par lauksaimniecības un pārtikas preču atrašanos tirdzniecības vietā un izvietojumu tirdzniecības vietas plauktos, izņemot gadījumu, kad pircējs ar piegādātāju ir noslēguši rakstveida vienošanos par to, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 2. punkta c) apakšpunkts).
- 33 Minētā tiesību norma ierobežo pircēja rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par preces atrašanos tirdzniecības vietā (tai skaitā par preču izvietojumu plauktos).
- 34 Konkrētais ierobežojums attiecas uz maksām par tirdzniecības vietā esošo pamata plauktu, kur paredzēts preču pamata izvietojums. Uz rakstveida vienošanās pamata pieļaujama maksas pieprasīšana tikai par preču izkārtojumu papildu izvietojuma vietās.
- 35 Papildu izkārtojums speciālās vietās ietver konkrētā veikalā esošas visa veida papildu izkārtojuma vietas (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.), kas visi kopumā uzskatāmi par papildu izkārtojumu. Līdz ar to arī veicināšanas pasākuma kopējais termiņš papildu izkārtojumam speciālās vietās rēķināms, ievērojot preces kopējo atrašanos tirdzniecības vietā esošajās dažādās speciālajās vietās.
- 36 Izņēmums attiecībā uz preču papildu izkārtojumu speciālās vietās tieši saistīts ar šo vietu īpašo atrašanos (izvietojumu), ierobežoto skaitu (apjomu) un paredzēto mērķi, t.i., preces pārdošanas veicināšanu īslaicīgā, iepriekš saskaņotā šīs akcijas termiņā. Nav pieļaujams, ka papildu izkārtojums speciālās vietās kļūst par preces pastāvīgu "tirdzniecības vietas plauktu", ierobežojot citu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju preču izkārtojumu speciālās vietās veicināšanas akciju laikā. Lai plauktus uzskatītu par papildu izkārtojumu speciālām vietām, tiem jāatbilst šādiem nosacījumiem: (1) tiek izvietotas atsevišķas preces no konkrētās preču kategorijas precēm; (2) pastāv īstermiņa¹⁴ rakstveida vienošanās starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju; (3) jebkuram lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam tiek piedāvāta piekļuve saskaņā ar nediskriminējošiem un vienlīdzīgiem nosacījumiem. Attiecībā uz pirmo nosacījumu, lai plauktu uzskatītu par papildu izkārtojuma speciālo vietu, konkrētās lauksaimniecības un pārtikas preču kategorijas precēm jābūt nodrošinātam izvietojumam preču patstāvīgā izvietojuma plauktā. Minētie nosacījumi piemērojami, lai novērtētu jebkuru tirdzniecības vietās esošo plauktu¹⁵ atbilstību papildu izkārtojuma speciālajās vietās jēdzienam atbilstoši NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punkta c)

¹⁴ Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) 01.10.2015. Vadlīniju preču un pakalpojumu cenu norādīšanai, tostarp godīgas komercprakses īstenošanā 5.1.4. punktu, par īstermiņa varētu uzskatīt termiņu līdz četrām kalendārām nedēļām pēc kārtas, ja vien nepastāv citi būtiski un objektīvi apstākļi, kādēļ piemērots cits laika posms.

¹⁵ Konkurences padome. Par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības veikalos: Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums, 2019. gads. 58. punkts. Pieejams: <http://ejuz.lv/piekaseszona>

apakšpunkta, kad pieļaujama maksas piemērošana.

- 37 T.s. plaukta maksa pircējam ir bijusi kā papildu ieņēmums. Ar attiecīgo normu pircējam ir aizliegts pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pamata plauktu uzturēšanas izdevumus. Pircēji, pateicoties iespējai iegūt maksājumus par pamata plauktu vietām, nereti var būt ieinteresēti samazināt preču sortimentu. Turklāt šādi maksājumi var deformēt konkurenci lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju vidū, jo lielākie lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāji var būt ieinteresēti un arī spējīgi ilgstoši maksāt par pircēja piedāvātajām plauktu vietām, lai ierobežotu mazāku konkurentu pieeju gala patērētājiem. Līdz ar to nav pieļaujamas jebkādas maksas piemērošana par lauksaimniecības un pārtikas preču izvietojumu pamata preču izvietojuma vietās. KP norāda, ka pamata plauktu maksa par regulāro preču¹⁶ izvietojumu nav atļauta nekādā izpausmē, t.sk. arī gadījumā, ja iniciatīva par šāda veida maksājumiem nāk no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja. Pircēja pienākums ir šādu iniciatīvu noraidīt.
- 38 Minētās tiesību normas izpratnē maksājums var būt gan tiešs, gan netiešs. Par netiešajiem maksājumiem par preču atrašanos tirdzniecības vietā uzskatāmas arī: 1) atlaides, ko lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs piešķir pircējam no preču cenas; 2) bonusu; 3) u.c. lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja maksājumi pircējam, ja par tiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nesāņem pretī konkrētu pakalpojumu vai neparedz saņemt kādu ieguvumu, par ko iepriekš lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ar pircēju ir vienojušies. Nav atļauti jebkādā veidā slēpti maksājumu veidi. Katram no šiem un līdzīgiem sadarbības nosacījumiem ir jābūt atrunātiem rakstveida vienošanās, norādot maksājumus un to piešķiršanas kritērijus. Vienošanās var tikt noslēgta arī elektroniskā dokumentu formā, par kuru var tikt uzskatīta arī e-pasta sarakste.
- 39 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi gan pārtikas preču jomā¹⁷, gan nepārtikas preču jomā¹⁸, un par pārkāpumiem, kuri bija saistīti ar maksājumu pieprasīšanu par preču atrašanos tirdzniecības vietās (plauktos), ir sodījusi gan SIA "Rimi Latvia", gan AS "Drogas". Piemēram, AS "Drogas" gadījumā par preču atrašanos un pārdošanu tirdzniecības vietā tika piemēroti vairāki apgrozījuma bonusu maksājumi, par vienu un to pašu realizēto apjomu pieprasot bonusus vairākkārtēji. Savukārt SIA "Rimi Latvia" lietā KP secināja, ka līguma pielikumā piemērotā veicināšanas atlaide, nosakot atšķirīgu cenu zemo cenu veikalos Supernetto pārdodamām precēm, pēc formas un ekonomiskās būtības ir uzskatāma par netaisnīgu un nepamatotu maksājumu atlaides formā par preču atrašanos tirdzniecības vietā, kas nav balstīta uz apjomu. Atšķirīgie veicināšanas atlaižu apmēri, kas tika piemēroti gan viena piegādātāja dažādām precēm, gan dažādiem piegādātājiem minētajā SIA "Rimi Latvia" lietā arī apliecināja, ka šādi maksājumi par preču atrašanos tirdzniecības vietā ir netaisnīgi un nepamatoti.

¹⁶ Regulārās preces ir preces, kas ikdienas sadarbībā tiek piegādātas mazumtirdzniecībai un piedāvātas patērētājiem par standarta (regulāro) mazumtirdzniecības cenu. Savukārt akcijas preces ir preces, kas tiek piegādātas mazumtirdzniecībai par akcijas cenu un piedāvātas patērētājiem par akcijas (samazināto) mazumtirdzniecības cenu. Regulārā prece nav jauna prece.

¹⁷ KP 30.11.2010. lēmums Nr. E02-85 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 2.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībā". Pieejams: <https://goo.gl/rUwZJn>

¹⁸ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS "Drogas" darbībā". Pieejams: <https://goo.gl/oVDPS1>

- 40 Vērtējot tirgotāja darbību atbilstību NTPAL 5. panta pirmās daļas 1. punkta c) apakšpunkta noteikumiem, piemērojot maksu par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās, KP ņems vērā šādus kritērijus:
- 1) noslēgtā rakstveida līguma esamība ar skaidri formulētiem preču papildu izkārtojuma speciālo vietu veidiem (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.);
 - 2) līgums noslēgts pirms pakalpojuma sniegšanas un maksas piemērošanas;
 - 3) līgumā ir norādītas konkrētas preces, par kuru papildu izkārtojumu piemērota maksa;
 - 4) līgumā ir skaidri un nepārprotami formulēti noteikumi par piemērojamo maksu.
- 41 Vienlaikus KP vērtēs arī citus apstākļus, t.sk. vai starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju noslēgtais līgums ilgtermiņā bez objektīva pamata neierobežo citu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju iespējas izvietot savus produktus speciālā izvietojuma vietās tirdzniecības vietās.
- 42 Šīs normas kontekstā KP vērš uzmanību uz NTPAL 5. panta trešo daļu, kas paredz, ka pircējs par pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību.

2.1.2.4. Negūtās peļņas kompensēšana

- 43 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Kompensē negūto peļņu no piegādāto lauksaimniecības un pārtikas preču pārdošanas" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 2. punkta d) apakšpunkts).
- 44 Pircējam nav tiesību tieši vai netieši prasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja kompensēt negūto peļņu, jo peļņas negūšanas risks ir pircēja risks. Piemēram, ja pircējam neizdodas īstenot gada plānu attiecībā uz preču realizāciju, tas nedrīkst prasīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kompensēt šo iztrūkumu jebkādā veidā. Noteiktais regulējums attiecas uz negūtās peļņas kompensāciju, gan pārdodot lauksaimniecības un pārtikas preces par regulāro cenu, gan pārdodot lauksaimniecības un pārtikas preces par samazinātu cenu pārdošanas veicināšanas pasākumu ietvaros.
- 45 Ar netiešiem maksājumiem tiek saprastas atlaides, tirgvedības (mārketinga) maksas palielināšana bez pamatojuma, dāvanas un citi labuma guvumi, ko pircējs uzspiež lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam. Par netiešiem maksājumiem ar mērķi iegūt kompensāciju no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja par negūto peļņu tiks uzskatīti arī tādi pircēja prasījumi lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kā padziļinātas akcijas (t.i., pēc norunātas vienošanās par akcijas preču cenu tiek veiktas atkārtotas pārrunas, kā rezultātā akcijas preču cena tiek samazināta), palielināti tirgvedības (mārketinga) maksājumi, nepamatoti prasījumi lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam samazināt atrunāto (vienošanās) iepirkuma cenu utt., lai kompensētu negūto peļņu citā sadarbības veidā ar konkrēto lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.
- 46 Netiešie maksājumi, kompensējot pircēja negūto peļņu, ir arī soda sankcijas

gadījumos, kad pircējs bez lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja piekrišanas ir īstenojis kādu veicināšanas aktivitāti, taču nav guvis no tās vēlamu peļņu. Piemēram, ja akciju bukletā tiek izvietota lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja prece, kas nav saskaņota ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, kā rezultātā attiecīgais piegādātājs nevar nodrošināt pieaugošo pasūtījuma apjomu, par ko pircējs piegādātājam piemēro soda sankcijas. Šāda pircēja rīcība norāda uz tiesību normas pārkāpumu.

2.1.2.5. Jaunu tirdzniecības vietu iekārtošanu/vecu tirdzniecības vietu atjaunināšanas izmaksu kompensēšana

- 47 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Kompensē ar jaunu tirdzniecības vietu iekārtošanu vai vecu tirdzniecības vietu atjaunināšanu saistītās izmaksas, tostarp pieprasīt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādi jaunatveramai tirdzniecības vietai" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 2. punkta e) apakšpunkts).
- 48 Tiesību norma aizliedz piemērot vai uzspiest maksājumus (vienreizējas maksas, atlaides, arī bezmaksas preces par noteiktu summu, atliktos norēķinus u.tml.), kas kompensētu pircējam izmaksas par:
- 1) jauna veikala iekārtošanu;
 - 2) vecā veikala atjaunināšanu;
 - 3) par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādi jaunatveramai tirdzniecības vietai.
- 49 Izpētot līdzšinējo praksi pircēju un piegādātāju attiecībās, KP konstatē, ka minētās normas kontekstā ar „jaunu veikalu” var tikt apzīmēta tirdzniecības vieta, kas ir:
- jauna būve;
 - vieta, kurai mainījušies īpašnieki vai notikušas cita veida juridiskas pārmaiņas;
 - vieta, uz kuru „jaunatvēršanas” statuss attiecināts citu pārkārtojumu (t.sk. tirdzniecības vietas formāta maiņas) rezultātā.
- 50 Savukārt ar “vecu tirdzniecības vietu atjaunināšanu” saprotamas tirdzniecības vietas izskata izmaiņas, kad veikti fiziski uzlabojumi (kosmētiskais remonts, renovācija, palielināta platība u.tml.). Visi iepriekš minētie apzīmējumi kopā saukti par “jaunatveramu tirdzniecības vietu”.
- 51 Vēsturiski, kā pamatojumu šādu maksājumu piemērošanai piegādātājiem pārtikas preču mazumtirdzniecības uzņēmumi visbiežāk minējuši ievērojamās investīcijas jaunu tirdzniecības vietu atvēršanai, kā arī lielo apgrozījuma pieaugumu piegādātājiem, it īpaši pirmajās dienās pēc to atvēršanas. Tomēr šādas izmaksas, kas saistītas ar tirdzniecības vietas atvēršanu, iekārtošanu vai atjaunināšanu ir jāuzņemas pašam pircējam.
- 52 Jēdziena “jaunatverama tirdzniecības vieta” kontekstā norma primāri aizliedz piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādi jaunatveramai tirdzniecības vietai. Šāds aizliegums izriet no vispārpieņemtas komercdarbības prakses attiecībā uz ieguldījumu plānošanu un risku vadību.

- 53 Tirdzniecības vietas ierīkošana ir viena no pircēja pamatdarbībām, kas nodrošina tā funkcionēšanu un attīstību. Apstāklis, ka jaunas tirdzniecības vietas atvēršana prasa lielus finanšu līdzekļus, kuru atgūšana iespējama ilgākā laika posmā, nedrīkst būt par iemeslu tam, ka pircējs, lai izvairītos no iespējamie riskiem sakarā ar jaunatveramas tirdzniecības vietas spēju piesaistīt pietiekamu klientu skaitu, uzspiež lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem segt daļu no izdevumiem par tās ierīkošanu vai atjaunināšanu (renovāciju).
- 54 Jēdziena „preču piegāde” kontekstā tiesību norma pircējam aizliedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus, kas līgumos tiek dēvēti arī par sadarbības maksu, maksājumu tirdzniecības veicināšanai u.c. Šādi maksājumi bez atbilstoša pretpakalpojuma būtībā ir maksa par preces iekļaušanu/atrašanos tirdzniecības vietas sortimentā, un ir veids, kā pircējam samazināt tā izdevumus jaunatveramu tirdzniecības vietu dēļ.
- 55 Tādējādi, KP ieskatā, ir nodalāmi gadījumi, kad pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju vienojas par noteiktiem tirgvedības (mārketinga) pakalpojumiem un attiecīgiem maksājumiem, kas ir pamatoti ar sniegto pakalpojumu izmaksām konkrētu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja preču popularizēšanai, piemēram, pārdošanas veicināšanas akciju vai reklāmas formā. Turklāt attiecīgā pakalpojuma izmaksas jaunatveramas tirdzniecības vietas atvēršanas gadījumā ir samērojamas ar līdzīgu pakalpojumu izmaksām, kas tiek organizētas parastā kārtībā jau esošajās tirdzniecības vietās.
- 56 Ja pircējs iepriekš norādītos maksājumus pieprasa neatkarīgi no tā, vai tos dēvē par tirgvedības (mārketinga), sadarbības vai tamlīdzīgiem maksājumiem, lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam pretī nesniedzot adekvātu pakalpojumu vai citu konkrētu, ekonomiski pamatojamu labumu, turklāt tos nosakot vienpusēji, nerespektējot otras puses vēlmes, ir atzīstams, ka šādi maksājumi ir netaisnīgi un nepamatoti.
- 57 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi un pierādījusi, piemēram, AS “Drogas”¹⁹ negodīgumu nepārtikas sektorā. AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” Līguma pielikuma Nr. 3 2.1.1. apakšpunktā bija noteikts, ka „jaunu vai pēc rekonstrukcijas Pasūtītāja veikala atvēršanas gadījumā Piegādātājs samaksā Pasūtītājam Ls 300,00 (trīs simti latu)”. Turklāt KP secināja, ka šāds ierobežojošs līguma nosacījums bija ne tikai iekļauts AS „Drogas” un SIA „Euro Cosmetics” līgumā, bet arī faktiski AS „Drogas” to piemēroja, saņemot par to attiecīgo maksājumu.

2.1.3. Maksa par preču bojājumiem uz zudumiem

- 58 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** “Pieprasīt, lai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs maksā par lauksaimniecības un pārtikas preču bojājumiem un zudumiem, kas radušies pircēja telpās vai pēc īpašumtiesību nodošanas pircējam, ja šādi bojājumi vai zudumi nav radušies lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja nolaidības vai vainas dēļ” (NTPAL 5. panta pirmās daļas 3. punkts).
- 59 Tiesību norma aizliedz pircējam pieprasīt maksu par lauksaimniecības un

¹⁹ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS “Drogas” darbībā. Pieejams: <https://goo.gl/oVDPS1>

pārtikas preču bojājumiem un zudumiem, gadījumos, kad tie radušies pēc tam, kad lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs attiecīgo pasūtījumu ir nodevis un pircējs vai tā pilnvarotas personas to ir pieņēmušas. Atbildība par lauksaimniecības un pārtikas precēm pāriet pircējam, kad pircējam nodotas to īpašumtiesības vai šīs preces nonākušas pircēja telpās. Līdz ar to tikai tajos gadījumos, kad konstatēti lauksaimniecības un pārtikas preču bojājumi vai zudumi, kas ir radušies pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja nolaidības vai vainas, pircējam ir tiesības pieprasīt par tiem maksu.

- 60 Minētais ierobežojums nodrošina taisnīgu komercdarbības risku līdzsvaru starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju, kā arī veicina atbildīgu un izsvērtu preču piegāžu organizēšanu. Tiesību norma ir vērsta pret darbībām, kad pircējs, piemēram, neatbilstoši uzglabājot vai pēc lauksaimniecības un pārtikas preču pieņemšanas tās pārvietojot, rīkojas bez nepieciešamās rūpības, tādējādi bojājot vai zaudējot attiecīgo preci. Pircējam jāuzņemas atbildība par savu tieši veicamo komercdarbību, tajā skaitā arī par rīcību ar piegādāto lauksaimniecības un pārtikas preci, un tas nedrīkst šo atbildību pārnest uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.
- 61 Normas izpratnē par aizliegtām darbībām attiecībā uz pircēja maksas prasījumu par lauksaimniecības un pārtikas preču bojājumiem un zudumiem ir uzskatāmi visi tāda veida sadarbības noteikumi, kas dod tiesības pircējam pieprasīt maksu par:
- lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas ir bojātas (prece vairs neatbilst sagaidāmajam standartam) un/vai konstatēts to zudums pircēja vai tā darbinieku darbības vai bezdarbības rezultātā;
 - lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas ir bojātas un/vai konstatēts to zudums klientu (tirdzniecības vietas apmeklētāju) darbības vai bezdarbības rezultātā.
- 62 Turklāt aizliegts ir arī citos veidos prasīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kompensēt iepriekš piegādāto lauksaimniecības un pārtikas preču zudumus vai bojājumus, kas radušies pircēja vainas dēļ. Piemēram, pircējam ir aizliegts prasīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam kompensēt pircējam radušos zaudējumus ar lielāka attiecīgā lauksaimniecības un pārtikas preču apjoma piegādāšanu, nosakot, ka jāpiegādā iepriekš bojātās vai zudušās preces bez atlīdzības. Arī šāda veida noteikumi sadarbības līgumos šī nosacījuma izpratnē tiks uzskatīti par aizliegtu darbību.
- 63 Tiesību normā paredzēts arī izņēmums no minētā aizlieguma. Proti, pircējam ir tiesības prasīt maksu par lauksaimniecības un pārtikas preču bojājumiem vai zudumiem, ja šādi bojājumi vai zudumi ir radušies lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja nolaidības vai vainas dēļ. Konstatējot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja vainu vai nolaidību, kā rezultātā attiecīgā prece ir bojāta vai zudusi, pircējam ir tiesības pieprasīt un saņemt par tiem maksu no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja. Šī izņēmuma izmantošanas gadījumā pierādīšanas pienākums ir pircējam.
- 64 Sadarbības līgumā pusēm būtu jāvienojas par detalizētu kārtību, kāda ir sagaidāmā katras puses rīcība, (i) lai konstatētu vainojamību un (ii) kāds ir pierādījumu kopums, ko katra puse atzīst par nepieciešamu, lai izvērtētu, kura no pusēm ir atbildīga par konkrētiem bojājumiem vai zudumiem. Šādas atrunas sadarbības līgumos nodrošinās skaidrus un saprotamus sadarbības noteikumus,

tādējādi veicinot labu tirdzniecības praksi. Ja pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju nevar vienoties, tad tie var uzticēt izvērtēt strīdu par bojājumiem vai zudumiem neatkarīgai trešajai pusei, kas, veicot nepieciešamās pārbaudes un analīzes, konstatē, vai bojājumu un zudumu pamatā ir pircēja vai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja darbība vai bezdarbība.

2.1.4. Klientu sūdzību izskatīšanas izmaksu kompensēšana

- 65 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja kompensāciju par izmaksām, kas saistītas ar klientu sūdzību izskatīšanu, ja vien šo sūdzību pamatā nav lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja nolaidība vai vaina" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 4. punkts).
- 66 Pircējam ir aizliegts pieprasīt jebkāda veida samaksu no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja par klientu sūdzību izskatīšanu, ja tā saistīta ar pircēja darbības vai bezdarbības rezultātā notikušu rīcību, kuras rezultātā lauksaimniecības un pārtikas prece kļuvusi nekvalitatīva²⁰, piemēram, neatbilstošos apstākļos uzglabājot lauksaimniecības un pārtikas precī, tā ir zaudējusi savu kvalitāti, preču transportēšanas laikā bojāts preču iepakojums u.c.
- 67 Likumā ir paredzēts izņēmuma gadījums, proti, ja klientu sūdzība ietver informāciju, par kuru atbild lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs (piemēram, lauksaimniecības un pārtikas preču sastāvs ir neatbilstošs produkcijas iepakojumam, precēs ir sastopami svešķermeņi (stikls, akmeņi u.c.), kuriem tajā nav jābūt, vai precei ir citi kvalitātes trūkumi), tad pircējam ir tiesisks pamats no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasīt kompensāciju par šāda veida klientu sūdzību izskatīšanas izmaksām. Jāņem vērā, ka šādos gadījumos lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam ir tiesības pieprasīt un saņemt pamatotus un ticamus pierādījumus, kas apliecina lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja atbildību par preču kvalitātes trūkumiem.
- 68 Strīdu gadījumos pircējam kopā ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ir jāizvērtē klienta sūdzības pamats, t.i., vai sūdzības pamatā ir pircēja vai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja darbība vai bezdarbība. Ja pircējs un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs nevar vienoties, tad tie var uzticēt patērētāja sūdzības izvērtēšanu neatkarīgai trešajai pusei, kas, veicot nepieciešamās pārbaudes un analīzes, konstatē, vai klienta sūdzības pamatā ir pircēja vai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja darbība vai bezdarbība.

2.1.5. Preču atpakaļatdošana

- 69 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Atdot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam nepārdotās lauksaimniecības un pārtikas preces, nesamaksājot par tām vai par to iznīcināšanu, ja preces ir iznīcināmas, izņemot šādus gadījumus: a) ir piegādātas nekvalitatīvas lauksaimniecības un pārtikas preces, b) lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ir iepriekš skaidri un

²⁰ Par nekvalitatīvu precī atzīstama prece, kas neatbilst normatīvi tehniskajos dokumentos, lietošanas instrukcijā vai preces aprakstā izvirzītām prasībām, kā arī prece, kas neatbilst līgumā noteiktām prasībām.

nepārprotami rakstveidā vienojies ar pircēju, ka pieņems atpakaļ jaunas un patērētājiem nezināmas lauksaimniecības un pārtikas preces, kuru piegādi vai tās apjoma palielinājumu ierosinājis lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs” (NTPAL 5. panta pirmās daļas 5. punkts).

- 70 NTPAL 5. panta pirmās daļas 5. punkts ierobežo pircēja rīcības brīvību attiecībā uz piegādāto preču atdošanu atpakaļ. Minētais ierobežojums nodrošina taisnīgu komercdarbības risku līdzsvaru starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju, kā arī veicina atbildīgu un izsvērtu preču piegāžu organizēšanu.
- 71 Tiesību norma ir vērsta pret darbībām, kad pircējs, piemēram, neapdomīgi prognozējot tirgus tendences, vai kļūdainas plānošanas rezultātā, pasūtīto un nerealizēto lauksaimniecības un pārtikas precis atdod atpakaļ bez zaudējumu atlīdzināšanas, kas rodas šo lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem no preču atpakaļpieņemšanas. Pircējam jāuzņemas atbildība par savu tieši veicamo komercdarbību un par nepareizu noieta plānošanu, un tas nedrīkst šo atbildību pārnest uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.
- 72 Normas izpratnē par aizliegtām darbībām attiecībā uz lauksaimniecības un pārtikas preču atdošanu atpakaļ saprotami visi tāda veida noteikumi, kas dod tiesības pēc pircēja ieskata vienpusēji atdot iepriekš pasūtītās preces, to skaitā noteikumi:
- par preču atdošanu atpakaļ jebkurā brīdī, piemēram, to derīguma termiņa laikā, tuvojoties preču derīguma termiņa beigām, vai pēc derīguma termiņa beigām;
 - par preču atdošanu atpakaļ pēc preču pārdošanas veicināšanas pasākumiem (akcijām);
 - par preču atdošanu atpakaļ preču sortimenta optimizācijas dēļ;
 - par preču atdošanu atpakaļ preču pieprasījuma samazināšanās dēļ;
 - sezonas preču atdošanu atpakaļ;
 - par preču atpakaļ atdošanu precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas pircēja vai tā darbinieku rīcības vai bezdarbības rezultātā;
 - par preču atpakaļ atdošanu precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas klientu (tirdzniecības vietas apmeklētāju) rīcības vai bezdarbības rezultātā;
 - arī noteikumi, kas pēc savas būtības aizstāj preču atpakaļatdošanu, piemēram, paredzot pircējam samaksāt noteiktu maksu par preču neatdošanu atpakaļ.
- 73 No vispārējā lauksaimniecības un pārtikas preču atdošanas atpakaļ aizlieguma tiesību normā ir paredzēti divi izņēmuma gadījumi, uz kuriem tiesību normas ierobežojums par preču atpakaļatdošanu neattiecas:
- preces ir nekvalitatīvas vai
 - jaunas un nezināmas preces, kuru piegādes vai piegādes apjoma palielinājuma iniciators ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs, un pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju rakstveidā pirms jauno un nezināmo preču piegādes ir skaidri un nepārprotami vienojušies, ka pēdējais preces pieņems atpakaļ.

- 74 Šie ir tiesību normā paredzētie izņēmumi, kad pircējam, iestājoties šiem nosacījumiem, ir paredzēta iespēja atdot piegādāto preci. Šo izņēmumu izmantošanas gadījumā pierādīšanas pienākums ir pircējam.
- 75 Līdz ar to, nepastāvot šiem izņēmumiem un/vai īpašiem specifiskiem gadījumiem, jebkuru citu tiešu vai netiešu prasību izvirzīšana preču atpakaļatdošanas gadījumā ir aizliegta.

2.1.6. Sankcijas

- 76 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punkts).
- 77 NTPAL 5. panta pirmās daļas 6. punkts aizliedz pircējam piemērot netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par darījumu noteikumu pārkāpumu. Tiesību normās nav uzskaitīti konkrēti sodoša rakstura tiesiskie līdzekļi. Līdz ar to sankcijas šo tiesību normu izpratnē saprotamas to plašākajā nozīmē gan kā līgumsods, soda nauda, procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu raksturu. Konkrētās tiesību normas kontekstā par vispārēju principu ir atzīstams, ka sankcijām, kuras paredz vai piemēro pircējs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām kā ar konkrēto darījuma (atsevišķu tā noteikumu) pārkāpumu, tā ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un pircējs tās nedrīkst izmantot, lai iedzīvotos uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju rēķina.
- 78 Civillikuma 1716. panta trešā daļa nosaka, ka līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 % no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra. Taču augstākā apmēra ierobežojums visos gadījumos nevar tikt atzīts par samērīgu un atbilstošu. Piemēram, līgumsods arī 10 % robežās var tik atzīts par nesamērīgu, ja tas ir noteikts no līguma kopējās summas, bet nepienācīgi izpildītā vai neizpildītā daļa ir ievērojami mazāka. Piemēram, ja pircējam tiek piegādāti 95 % no pasūtītās maizes daudzuma, tad tirdzniecība aizvien var notikt, un nav samērīgi prasīt līgumsodu no līguma kopējās summas.
- 79 Attiecībā uz līgumsodu par saistību neizpildi vispār tā taisnīgums un pamatotība tiks vērtēta katrā konkrētā gadījumā, izvērtējot individuālos apstākļus, ņemot vērā, ka, pamatojoties uz Civillikuma 1716. panta otro daļu, līgumsoda apmērs par saistību neizpildi vispār neparedz līgumsoda konkrēta apmēra ierobežojumu. Taču, paredzot līgumsodu par neizpildi vispār, ir jāievēro, ka tā ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, kuru nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošo maksājumu vai devumu veidā. Turklāt līgumsods par saistību neizpildi vispār ir jāskata kopsakarā ar Civillikuma 1718. pantu, kas nosaka, ka kreditors var izvēlēties prasīt līgumsodu vai līguma izpildīšanu, bet, izvēlēties samaksu, tas nevar vairs prasīt līguma izpildīšanu, un otrādi. Ja vien atbilstoši Civillikuma 1720. panta pirmajai daļai nav pielīgts kumulatīvs līgumsods. Sankciju taisnīguma un pamatotības pierādīšanas nasta ir pircējam.
- 80 Būtiski ir ņemt vērā, ka konkrētos gadījumos, ievērojot darījuma noteikumu pārkāpuma būtību un radušās sekas, tieši paredzēto sankciju piemērošana var tikt atzīta par netaisnīgu un nepamatotu. Jo īpaši tas attiecas uz gadījumiem,

kad darījuma noteikumu pārkāpuma konkrētā būtība ir plaši definēta, pārkāpuma sekas un to smagums var atšķirties, un sankcijas par konkrēta darījuma noteikumu pārkāpumu nav diferencētas.

81 Ievērojot labas ticības principu, par netaisnīgām un nepamatotām sankcijām par darījuma noteikumu pārkāpumu uzskatāmas, piemēram:

- sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu, par kuru nav vainojams lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs, piemēram, izmaiņas, kas attiecas uz precī, ir saskaņotas, bet nav ietvertas pircēja datorizētajā uzskaites sistēmā;
- sankcijas par gadījumiem, kuru iestāšanās ir atkarīga no paša pircēja, piemēram, sankcijas par nepiegādātiem preču apjomiem, ja tiek pieprasīts piegādāt precī virs iepriekš saskaņotā apjoma ārpus termiņiem, kas noteikti NTPAL;
- sankcijas par tādu noteikumu, t.sk. attiecībā uz maksājumiem, neizpildi, kas atbilst NTPAL noteiktajam, piemēram, sankcijas par atdotās preces atpakaļ nepieņemšanu, ja nepastāv tiesību normā paredzētie atpakaļatdošanas izņēmumi, arī sankcijas par maksājumu par jaunatveramu tirdzniecības vietu vai līguma slēgšanu nesamaksāšanu;
- ar konkrētā darījuma noteikuma pārkāpuma smagumu un sekām nesamērīgas sankcijas, piemēram, sankcija par atsevišķu preču nepiegādi ir lielāka par 10 % no šīs nepiegādāto preču summas, sankcija par nebūtisku piegādātās preces bojājumu vai kļūdu preces piegādes dokumentā ir vairākkārt lielāka par zaudējumiem, kas radušies šāda darījuma noteikuma pārkāpuma rezultātā;
- divu sankciju piemērošana vienu un to pašu darījuma noteikuma pārkāpumu dēļ;
- kārtējā maksājuma, kas pārsniedz samērīgas sankcijas lielumu par konkrēto darījuma noteikumu pārkāpumu, aizturēšana lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam līdz līgumsoda samaksai, vai citu sankciju paredzēšana par līgumsoda nemaksāšanu;
- sankcijas, kas ierobežo lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja saimniecisko brīvību darījumu slēgšanā ar citiem tirgus dalībniekiem, piemēram, sankcijas par atšķirīgas bāzes cenas noteikšanu dažādiem pircējiem.

82 Nav pieļaujams sankciju mehānismu izmantot arī kā paredzamus regulārus maksājumus. Preču ražošanā un piegādē vienmēr pastāv zināms procents kļūdu, kas radušās tehnoloģiskas nepilnības vai cilvēciskā faktora dēļ, piemēram, kļūdas piegādes dokumentu noformēšanā. Minētās kļūdas procents ir jebkurā ražošanas un piegādes procesā, un tas ir paredzams. Nosakot un piemērojot sankcijas par paredzamu kļūdu, šādas sankcijas nevar atturēt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju no turpmākām kļūdām, bet faktiski ļauj pircējam regulāri saņemt paredzamus maksājumus. Līdz ar to šādos gadījumos pirms sankciju piemērošanas ir pamatoti paredzēt samērīgu termiņu un kārtību pieļauto kļūdu novēršanā. Tāpat arī gadījumos, kad sankcijas acīmredzami tiek izmantotas kā papildu peļņas avots, tās tiks uzskatītas par netaisnīgām un nepamatotām. Piemēram, ja sadarbības līgumā starp lauksaimniecības preču piegādātāju un pircēju ir noteikts minimālais piegādes apjoms, taču tiek

pasūtītas tikai atsevišķas vienības, kas nerasniedz iepriekš noteikto minimālo apjomu, tad pēc tam par šo vienību nepiegādi piemērotās sankcijas nevar uzskatīt par taisnīgām un pamatotām.

- 83 Ja attiecīgu darījuma noteikumu var pārkāpt abas darījuma puses, nav pieļaujama vienpusēju sankciju noteikšana. Paredzamās sankcijas šādā gadījumā nevar būt atšķirīgas, tām jābūt savstarpēji taisnīgām un samērīgām.
- 84 Piemērojot sankcijas, pircējam ir jāņem vērā vispārējs princips, ka par konkrētā darījuma noteikuma pārkāpumu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ir jāinformē saprātīgā termiņā, jāveicina komunikācija un skaidras nostājas paušana katrā konkrētā gadījumā (t.sk. tehnisku bojājumu gadījumā), tādējādi dodot iespēju operatīvi pārbaudīt izvirzīto iebildumu pamatotību un novērst pārkāpumu saprātīgā termiņā.
- 85 Tāpat, piemērojot sankcijas, pircējam jāievēro, lai tās būtu abpusēji pārrunātas, vienlīdzīgas, proporcionālas un pamatotas ar apmēru, ievērojot iepriekš minētos nosacījumus kopsakarā ar Civillikuma normām.

2.1.7. Aizliegums atteikties rakstveidā apstiprināt līguma noteikumus

- 86 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pircējam aizliegts atteikties rakstveidā apstiprināt starp pircēju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju noslēgta piegādes līguma noteikumus, par kuriem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ir prasījis rakstveida apstiprinājumu, ja vien piegādes līgums neattiecas uz precēm, kas ražotāju organizācijai, tostarp kooperatīva, biedram ir jāpiegādā ražotāju organizācijai, kuras biedrs ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs, ja minētās ražotāju organizācijas statūtos vai noteikumos un lēmumos, kas paredzēti attiecīgajos statūtos vai pieņemti atbilstoši tiem, ir iekļauti noteikumi, kuriem ir tādas pašas sekas kā piegādes līguma noteikumiem" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 7. punkts).
- 87 NTPAL neuzliek pienākumu slēgt sadarbības līgumus rakstveidā, jo atbilstoši līgumu brīvības principam lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs var veidot līgumattiecības ar pircēju un noteikt līguma saturu uz savstarpējas saprašanās un brīvas izvēles pamata²¹, tajā skaitā arī līguma forma – mutvārdos vai rakstveidā – var būt brīva pušu izvēle. Vienlaikus rakstisku līgumu izmantošana lauksaimniecības un pārtikas ķēdē var palīdzēt izvairīties no negodīgas tirdzniecības prakses²², panākot lielāku tiesisko noteiktību un mazinot savstarpējos strīdus par piegādes nosacījumiem.
- 88 Tādējādi lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem (vai to apvienībām) ir tiesības prasīt pircējam apstiprinājumu par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līguma noteikumiem, ja par minētajiem noteikumiem ir panākta vienošanās. Šādos gadījumos pircēja atteikums rakstiski apstiprināt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes līguma noteikumus uzskatāms par negodīgu tirdzniecības praksi.²³
- 89 Minētais pants paredz izņēmumu gadījumos, kad sadarbības līgums par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādi noslēgts starp lauksaimniecības un

²¹ Kaspars Balodis. Ievads civiltiesībās. Apgāds Zvaigzne ABC, 2007., 176. lpp.

²² Direktīvas 2019/633 23. apsvēruma.

²³ Direktīvas 2019/633 23. apsvēruma.

pārtikas preču piegādātāju un ražotāju organizāciju, tostarp kooperatīvu, un šīs organizācijas statūtos vai lēmumos (kas pieņemti atbilstoši statūtiem) ir noteikti piegādes nosacījumi. Tādā gadījumā atsevišķi rakstveidā attiecīgie piegādes nosacījumi nav jāapstiprina.

2.1.8. Ļaunprātīga komercnoslēpuma iegūšana

- 90 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Nelikumīgi iegūt, izmantot vai izpaust lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja komercnoslēpumu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 8. punkts).
- 91 Konkrētā panta norma ir apskatāma kopsakarā ar Komercnoslēpuma aizsardzības likumu²⁴ (turpmāk – KAL), kur ir definēts komercnoslēpuma jēdziens, kā arī definēta komercnoslēpuma nelikumīga iegūšana, izmantošana vai izpaušana.
- 92 Atbilstoši KAL 2. panta pirmajai daļai komercnoslēpums ir neizpaužama saimnieciska rakstura informācija, tehnoloģiskās zināšanas un zinātniska vai cita rakstura informācija, kas atbilst visām šādām pazīmēm:
- 1) tā ir slepena, jo nav vispārzināma vai pieejama personām, kuras parasti izmanto šāda veida informāciju;
 - 2) tai ir faktiskā vai potenciālā komerciālā vērtība tādēļ, ka tā ir slepena;
 - 3) komercnoslēpuma turētājs attiecībā uz to ir veicis konkrētajai situācijai atbilstošus un saprātīgus komercnoslēpuma slepenības saglabāšanas pasākumus.
- 93 Attiecībā uz informācijas slepenību jāņem vērā, ka informācija var būt slepena kā veselums vai precīzs tās komponentu izkārtojums, proti, tiek aizsargāta arī tāda informācija, kuras atsevišķi elementi ir vispārzināmi vai pieejami personām, kuras izmanto šāda veida informāciju, bet konkrētais šo elementu salikums nav nedz vispārzināms, nedz pieejams konkrētas nozares lietpratējiem. Piemēram, tehnoloģiska rakstura informācija par kādas lauksaimniecības un pārtikas preces ražošanas posmiem var būt zināma attiecīgās nozares lietpratējiem, taču precīza informācija par ražošanas apstākļiem un preces izgatavošanas darbību precīzu secību var būt slepena.²⁵
- 94 Informācijas komerciālā vērtība nav atkarīga no komercnoslēpuma turētāja²⁶ gribas, proti, nevis informācijas turētāja uzskats par informācijas vērtību ir izšķirošais, bet gan informācijas vērtības objektīvs novērtējums. Tāpat informācijas vērtība var būt atkarīga no tā, kā neatļauta rīcība ar šo informāciju ietekmē komercnoslēpuma turētāja finanšu intereses.²⁷
- 95 Pamatā var izšķirt trīs veidu slepenības saglabāšanas pasākumus – organizatoriskus (darbinieku izglītošana par to, kas ir komercnoslēpums, darba organizācija tā, ka darbiniekam ir piekļuve tikai tai informācijai, kas nepieciešama viņa darba pienākumu izpildē, u.c.), fiziskus (tehniski pasākumi,

²⁴ Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/305532-komercnoslepuma-aizsardzibas-likums>

²⁵ Gulbis R. Komercnoslēpuma aizsardzības priekšnosacījumi, nelikumīga iegūšana, izmantošana un izpaušana. Jurista Vārds, 12.10.2021., Nr. 41 (1203), 7.-17.lpp.

²⁶ No KAL 2. panta otrās daļas izriet, ka komercnoslēpuma turētājs ir ikviena fiziska vai juridiska persona, kura likumīgi ieguvusi komercnoslēpumu un ir tiesīga to pārvaldīt (kontrolēt), tostarp izmantot un izpaust.

²⁷ Gulbis R. Komercnoslēpuma aizsardzības priekšnosacījumi, nelikumīga iegūšana, izmantošana un izpaušana. Jurista Vārds, 12.10.2021., Nr. 41 (1203), 7.-17.lpp.

lai aizsargātu informāciju gan fiziskajā, gan virtuālajā vidē), juridiskus (iekšēju noteikumu izstrāde darbam ar komercnoslēpumu, konfidencialitātes vienošanās u.c.).²⁸

- 96 KAL nesatur nekādas prasības attiecībā uz aizsargājamās informācijas formu, proti, komercnoslēpums var būt gan informācija, kas ir ietverta kādā ķermeniskā objektā (piemēram, rakstiskā vai audio formātā), gan arī informācija, kas nav fiksēta.
- 97 Komercnoslēpuma turētājs, kas konkrētās NTPAL normas kontekstā ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs, sniedzot informāciju pircējam, kas ir komercnoslēpums vai arī kas satur komercnoslēpumu, norāda, ka informācija ir/satur komercnoslēpumu, kā arī informē par nepieciešamību nodrošināt komercnoslēpuma aizsardzību. Par komercnoslēpuma turētāju nevar uzskatīt personu, kurai komercnoslēpums uzticēts tikai noteiktu uzdevumu izpildei.
- 98 Komercnoslēpuma nelikumīga iegūšana, izmantošana vai izpaušana bez komercnoslēpuma turētāja atļaujas ir NTPAL pārkāpums, ja tas noticis kādā no KAL 5. panta pirmajā daļā minētajos veidos:
- neatļauti iegūstot informāciju – pieklūstot tādiem dokumentiem, objektiem, materiāliem, vielām vai elektroniskajām datnēm, kuras pārvalda komercnoslēpuma turētājs un kuras ietver vai varēja saprātīgi pieņemt, ka tās ietver komercnoslēpumu, kā arī piesavinoties vai kopējot šādus dokumentus, objektus, materiālus, vielas vai elektroniskās datnes;
 - kad persona zināja vai attiecīgajos apstākļos tai vajadzēja zināt, ka komercnoslēpums ir tieši vai netieši iegūts nelikumīgi, tostarp no citas personas, kura komercnoslēpumu izmantoja vai izpauda nelikumīgi;
 - pārkāpjot normatīvajā aktā vai līgumā noteikto pienākumu, kā arī citu pienākumu neizpaust komercnoslēpumu vai ierobežot tā izmantošanu;
 - jebkādā citā veidā, kas neatbilst godīgai darījumu praksei.
- 99 Godīgai darījumu praksei neatbilst vismaz tāda prakse kā līgumu pārkāpšana, konfidencialitātes pienākuma pārkāpšana vai pamudināšana uz šādu pārkāpumu, kā arī gadījumi, kad trešās personas, iegūstot komercnoslēpumu saturošu informāciju, zināja (vai rupjas neuzmanības dēļ nezināja), ka negodīgas darījumu prakses tika izmantotas, lai iegūtu šo informāciju.²⁹
- 100 Līdz ar to secināms, ka komercnoslēpuma nelikumīgas iegūšanas, izmantošanas vai izpaušanas veidi nav uzskaitīti izsmeljoši, un KP katru sūdzību par šī panta pārkāpumu izvērtēs atsevišķi.
- 101 Tāpat jānorāda, ka tādu preču ražošana, piedāvāšana vai laišana tirgū, kuru dizains, īpašības, darbība, ražošanas process vai tirgvedība gūst nozīmīgu labumu no nelikumīgi iegūta, izmantota vai izpausta komercnoslēpuma (turpmāk – pārkāpuma preces), vai pārkāpuma preču importēšana, eksportēšana vai glabāšana minētajiem nolūkiem arī tiek uzskatīta par komercnoslēpuma nelikumīgu izmantošanu, ja persona, kura veic šādas darbības, zināja vai tai vajadzēja zināt, ka komercnoslēpums iegūts vai izmantots nelikumīgi. Piemēram, ja pircējs iegādājas preces no lauksaimniecības

²⁸ Gulbis R. Komercnoslēpuma aizsardzības priekšnosacījumi, nelikumīga iegūšana, izmantošana un izpaušana. Jurista Vārds, 12.10.2021., Nr. 41 (1203), 7.-17.lpp.

²⁹ Līguma par ar tirdzniecību saistītām intelektuālām īpašuma tiesībām, 23.12.1994., 39. panta 2. punkta paskaidrojošā atsauce

un pārtikas preču piegādātāja, kurš preces ražošanai izmantojis nelikumīgi iegūtu cita lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja komercnoslēpumu, un pircējs par šo faktu ir zinājis vai arī tam vajadzēja zināt, tad pircēja darbības tiek uzskatītas par NTPAL 5. panta pirmās daļas 8. punkta pārkāpumu.

102 Pretstatā – komercnoslēpums tiek uzskatīts par likumīgi iegūtu, ja tas iegūts kādā no KAL 4. pantā minētajiem veidiem:

- kā neatkarīgs atklājums vai radīšanas procesa rezultāts;
- kā tāda produkta vai objekta aplūkošanas, izpētes, sadalīšanas pa sastāvdaļām vai pārbaudīšanas rezultāts, kurš ir sabiedrībai vispārpieejams vai kura iegūšanu komercnoslēpuma turētājs nav ierobežojis;
- darbinieki vai viņu pārstāvji atbilstoši normatīvajiem aktiem un pastāvošajai praksei izmantojuši tiesības iegūt informāciju un konsultēties;
- uz līguma vai licences pamata;
- publiskajā iepirkumā vai citu valsts pārvaldes funkciju vai uzdevumu īstenošanas ietvaros;
- to pieprasa izsniegt fiziskā vai juridiskā persona, pamatojoties uz būtisku sabiedrības interešu aizsardzību, un komercnoslēpuma atklāšana ir samērojama ar iespējamo kaitējumu komercnoslēpuma turētājam;
- jebkādā citā veidā, kas attiecīgajos apstākļos atbilst godīgai darījumu praksei.

103 Kopsakarā ar iepriekš minētajiem komercnoslēpuma likumīgas iegūšanas veidiem norādams, ka gadījumos, kad starp pircēju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ir noslēgts līgums par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādi, kura ietvaros lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs izstrādā lauksaimniecības un pārtikas precī, kas sadarbības laikā tiek piegādāta pircējam, par nelikumīgi iegūtu komercnoslēpumu tiek uzskatīta informācijas izmantošana par šādu precī sadarbībā starp pircēju un citu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju vai citu pircēju. Pircējs būtu tiesīgs izmantot informāciju par lauksaimniecības un pārtikas precī, kas izstrādāta piegādei šim pircējam, tikai gadījumā, ja noslēgtajā līgumā skaidri un nepārprotami tiek atrunāti nosacījumi par šādu izmantošanu un par šādu izmantošanu noteikta atlīdzība lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam. Līdz ar to secināms, ka komercnoslēpuma izpaušana noteiktam personu lokam neatņem informācijai tās aizsardzību komercnoslēpuma statusā.

2.1.9. Komerciālo pretpasākumu draudi

104 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** “Draudēt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam ar komerciāliem pretpasākumiem vai īstenot tos, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs izmanto savas līgumā vai normatīvajos aktos noteiktās tiesības, tostarp iesniedzot sūdzību Konkurences padomei vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts izpildiestādei vai izmeklēšanas laikā sadarbojoties ar to” (NTPAL 5. panta pirmās daļas 9. punkts).

105 Ar komerciāliem pretpasākumiem tiek saprastas tādas darbības vai draudi veikt konkrētas darbības, kuras pircējs veic pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, kurš izmanto savas līgumā, kas noslēgts starp to un pircēju, vai normatīvajos aktos noteiktās tiesības. Piemēram, pircējs draud vai arī izņem no

sortimenta lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja piegādātos produktus, samazina pasūtīto produktu daudzumu vai aptur konkrētus pakalpojumus, ko pircējs sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam, piemēram, piegādātāja produktu tirgvedību un veicināšanu³⁰.

- 106 Komerčiāļajiem pretpasākumiem nav objektīva pamatojuma un tiem raksturīgs sodošais raksturs, proti, pircēja mērķis, piemērojot komerciālos pretpasākumus vai draudot ar tiem, ir sodīt lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par savu likumisko un/vai līgumisko tiesību izmantošanu.
- 107 Viens no likumisko tiesību izmantošanas veidiem ir vēršanās ar sūdzību KP vai citā Eiropas Savienības izpildiestādē par pircēja rīcību. Piemēram, NTPAL 4. panta otrajā daļā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam ir noteiktas tiesības iesniegt sūdzību KP vai citā ES dalībvalsts iestādē, kura uzrauga lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdi. Savukārt NTPAL 5. panta pirmās daļas 9. punkts dod iespēju lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem izmantot savas tiesības iesniegt sūdzību, nebaidoties, ka pret tiem tiks vērsti komerciāli pretpasākumi vai to draudi.
- 108 KP arī vērš uzmanību, ka pircēja draudi vai komerciālo pretpasākumu izmantošana pret lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju ne tikai sūdzības iesniegšanas, bet arī šīs sūdzības izpēti vai tirgus uzraudzības ietvaros, piemēram, KP iegūstot informāciju no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja, būs uzskatāmi par pārkāpumu šīs tiesību normas izpratnē. Turklāt izpēti ietvaros atbilstoši sūdzības iesniedzēja lūgumam KP nodrošina sūdzības iesniedzēja identitātes konfidencialitāti.
- 109 Ņemot vērā, ka visus iespējamus komerciālo pretpasākumu veidus nav iespējams uzskaitīt, katru iespējamo gadījumu KP izvērtēs atsevišķi, ņemot vērā to, vai konkrētā pircēja rīcībai ir objektīvs pamatojums.

2.1.10. Lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma atcelšana pēdējā brīdī

- 110 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījumus atcelt tik īsā termiņā, ka nav pamatoti sagaidāms, ka piegādātājs radīs alternatīvu veidu, kā realizēt vai izmantot minētās preces. Par īsu termiņu vienmēr uzskatāms termiņš, kas ir īsāks par 30 dienām" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 10. punkts).
- 111 Ar preču pasūtījumu tiek saprasts preču kopums, ko pircējs plāno iegādāties no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja, iepriekš par to informējot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.
- 112 Konkrētā norma pieļauj pircējam atcelt lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījumu termiņā, kas ir garāks par 30 dienām. Lai gan atsevišķās nozarēs pat īsāki pasūtījumu atcelšanas termiņi var atstāt pietiekamu laiku lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam pārdot produktus citur vai pašiem tos izmantot, tomēr lielākajai daļai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju pasūtījuma atcelšana pēdējā brīdī rada sarežģījumus. Līdz ar to, ja pasūtījums atcelts termiņā, kas ir īsāks par 30 dienām, atbilstoši NTPAL uzskatāms, ka pasūtījums atcelts pēdējā brīdī.

³⁰ Direktīvas 2019/633 25. apsvēruma.

113 Pircējam atceļot pasūtījumu pēdējā brīdī, lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam var rasties zaudējumi, jo iespēja rast alternatīvu veidu, piemēram, atrast citu pircēju vai arī izmantot preces pašiem, ir mazāka nekā tad, ja pasūtījums tiek atcelts laicīgi. Tāpat jāņem vērā, ka liela daļa lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju komplektē savus pasūtījumus vairākiem pircējiem vienlaicīgi, iepriekš veicot resursu aprēķinu. Gadījumā, ja viens no pircējiem pēdējā brīdī atceļ pasūtījumu, tad tas var radīt nepamatotas papildu izmaksas lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam.

2.1.11. Pasūtījumu maiņa

114 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Mainīt lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījumus divas dienas pirms šo preču piegādes vai vēlāk" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 11. punkts).

115 Ar preču pasūtījumu tiek saprasts preču kopums, ko pircējs plāno iegādāties no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja, iepriekš par to informējot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju.

116 Pircējam, plānojot preču pasūtījuma izmaiņas, jārēķinās ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja ražošanas vai piegādes kārtību. Lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam var rasties nepamatotas papildu izmaksas, ja laicīgi netiek pieteiktas izmaiņas pasūtījuma apjomā vai piegādes laikos. Līdz ar to lauksaimniecības un pārtikas preču pasūtījuma izmaiņas nav pieļaujamas, ja līdz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādei ir atlikušas divas dienas vai īsāks termiņš. Jāņem vērā, ka liela daļa lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju sagatavo un komplektē savus pasūtījumus vairākiem pircējiem vienlaicīgi, iepriekš veicot resursu aprēķinu, un, ja, piemēram, viens no pircējiem pēdējā brīdī palielina pasūtījuma apjomu, tad tas var radīt nepamatotas papildu izmaksas lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam.

2.1.12. Preču nepieņemšana

117 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Nepieņemt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja lauksaimniecības un pārtikas preces, kas ir derīgas lietošanai vēl vismaz divas trešdaļas no tām noteiktā derīguma termiņa, ja šis termiņš pārsniedz 30 dienas" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 12. punkts).

118 Lauksaimniecības un pārtikas preces, kuru derīguma termiņš pārsniedz 30 dienas un kurām piegādes brīdī derīgums ir vismaz 2/3 no kopējā noteiktā derīguma termiņa, ir lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē realizējama prece, un iepriekš minētais derīguma termiņš nevar tikt uzskatīts par attaisnojošu iemeslu lauksaimniecības un pārtikas preču nepieņemšanai no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja.

119 Piemēram, ja lauksaimniecības un pārtikas preces kopējais noteiktais derīguma termiņš ir 33 dienas, tad pircējam ir pienākums pieņemt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja preces, kuru atlikušais derīguma termiņš ir 22 dienas vai vairāk. Likuma norma neaizliedz pircējam pieņemt preces arī ar mazāku derīguma termiņu kā 2/3 no kopējā noteiktā derīguma termiņa.

2.1.13. Zemākās cenas nodrošināšana

- 120 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Nodrošināt zemāko cenu, ierobežojot lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja brīvību vienoties ar citu lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotāju par zemāku cenu" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 13. punkts).
- 121 Minētā tiesību norma aizliedz lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājam ietvert tādus noteikumus, kas garantētu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam nodrošināt zemāko iepirkuma cenu.
- 122 Tāpat minētā tiesību norma aizliedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam uzspiest vienmēr nodrošināt zemāko piegādes cenu. Piemēram, sadarbības līgumos tiek paredzēts pienākums lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam vienmēr piedāvāt zemāku iepirkuma cenu nekā citiem lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājiem, turklāt par noteikuma neizpildi nosakot līgumsodu. Šādu noteikumu piemērošana nepamatoti ierobežo lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja spēju brīvi un patstāvīgi noteikt iepirkuma cenu katram no saviem lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājiem un rada iepirkuma cenas izlīdzināšanās risku, kā arī padara prognozējamāku citu lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotāju cenu politiku.

2.1.14. Izdevumu segšana par personāla nodarbināšanu pārdošanai izmantojamo telpu iekārtošanai

- 123 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt, lai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs tiešā vai netiešā veidā sedz izdevumus, kas saistīti ar pircēja personāla nodarbināšanu, kas iekārto lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja preču pārdošanai izmantojamās telpas" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 14. punkts).
- 124 Izdevumi, kas saistīti ar pircēja personāla nodarbināšanu, ir viens no lielākajiem izdevumu posteņiem jebkura tirgus dalībnieka saimnieciskajā darbībā. Taču personāla nodarbināšana, kas iekārto pārdošanai izmantojamās telpas, ir pilnībā pircēja atbildībā un pārziņā, jo tā ir saistīta ar pircēja pamatdarbību – bez pārdošanai izmantojamo telpu iekārtošanas nebūtu iespējama pircēja saimnieciskās darbības veikšana. Līdz ar to pircējam ir aizliegts pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja segt ar pircēja personāla nodarbināšanu saistītus izdevumus gan tiešā, gan netiešā veidā.
- 125 Izdevumi saistīti ar pircēja personāla nodarbināšanu iekļauj personāla izmaksas, t.i. personāla atlīdzību, VSAOI³¹, veselības apdrošināšanu, komandējuma izmaksas utt. Vienlaicīgi šie izdevumi var būt saistīti ar personāla nodarbināšanu kā ārpakalpojuma saņemšanu, t.i., pircēja štatā šāda personāla nav, bet tas tiek nodarbināts, maksājot citam uzņēmumam par cilvēkresursu nodrošināšanu.
- 126 Netiešie maksājumi par pircēja personāla nodarbināšanu, ko pircējs pieprasa no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja, ir arī jebkāda veida atlaides, bonusi, dāvanas, maksājumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku un citi iespējamie netiešie veidi, kad attiecīgais maksājums var būt iekļauts (slēpts) kādā citā maksājuma pozīcijā. Šādu maksājumu pieprasīšana norāda uz tiesību

³¹ Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

normas pārkāpumu.

2.1.15. Maksa par preču glabāšanu, iekļaušanu sortimentā vai to, lai šādas preces būtu pieejamas tirgū

- 127 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja maksājumu kā nosacījumu lauksaimniecības un pārtikas preču glabāšanai, iekļaušanai sortimentā vai tam, lai šādas preces darītu pieejamas tirgū" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 15. punkts).
- 128 Izmaksas par lauksaimniecības un pārtikas preču glabāšanu, iekļaušanu sortimentā vai par to, ka šādas preces dara pieejamus tirgū, parasti sedz pircējs. Šī tiesību norma aizliedz, ka par minētajiem pakalpojumiem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam tiek pieprasīts maksājums.
- 129 Ar lauksaimniecības un pārtikas preču "glabāšanu" tiek saprasta preču krājumu izveidošana pircēja telpās, kas tostarp ietver preču uzglabāšanu. Tam, vai pircējs ir samaksājis lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam par minētām precēm, konkrētajā situācijā nav nozīmes. Tālākai pārdošanai nopirkto lauksaimniecības un pārtikas preču atlikumu uzglabāšana pircēja noliktavā ietilpst "glabāšanas" jēdzienā šī likuma izpratnē.
- 130 Lauksaimniecības un pārtikas preču "iekļaušana sortimentā" ir process, kura ietvaros pircējs un lauksaimniecības un pārtikas produktu piegādātājs, slēdzot līgumu, vienojas par sortimentu vai produktu sarakstu, kas turpmāk tiks piegādāts pircējam sadarbības ietvaros. "Iekļaušana sortimentā" ir arī minētā procesa noslēguma punkts, kas nozīmē, ka informācija par lauksaimniecības un pārtikas produktu piegādātāja precēm ir ievadīta pircēja sistēmā.
- 131 Nosacījumi, lai lauksaimniecības un pārtikas preces "darītu pieejamas tirgū", nav ierobežoti ar lauksaimniecības un pārtikas preču sākotnējo laišanu tirgū. Tie arī nav saistīti ar kādu konkrēto lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdes posmu, t.i., šis jēdziens nav saistīts tikai ar gadījumiem, kad pircējs nodrošina gala patērētājiem lauksaimniecības un pārtikas preces pieejamību tirgū.
- 132 Jau slēdzot līgumu, piegādātājs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju vienojas par to, ka lauksaimniecības un pārtikas preces tiks glabātas, iekļautas sortimentā un ka tās būs pieejamas tirgū. Sarunas, piemēram, par lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja visas viena zīmola preču līnijas iekļaušanu sortimentā un maksas piemērošanu par to, vērtējamās kā NTPAL pārkāpums.

2.1.16. Nepamatoti maksājumi (atlaides)

- 133 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja netaisnīgus, nepamatotus vai līgumā neparedzētus maksājumus (atlaides), izņemot gadījumu, kad pircējs ir iepriekš skaidri un nepārprotami rakstveidā vienojies ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par apjoma atlaidi (atlaidi, ko piemēro atkarībā no pasūtīto preču apjoma) vai akcijas atlaidi (atlaidi, ko ierobežotā un norādītā laikposmā piemēro preču pārdošanas veicināšanai) un par gaidāmo preču daudzumu, kas piegādājams ar atlaidi" (NTPAL 5. panta pirmās daļas 16. punkts).

- 134 Minētā tiesību norma neierobežo pircēja un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja vienošanos par iepirkuma cenu, taču tā ierobežo pircēja rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par jebkuru pakalpojumu (t.sk. tirgvedības (mārketinga) pakalpojumu), kuram nav ekonomiska un skaidri saprotama pamatojuma, kas vienlīdz skaidri ir saprotams arī lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem. Tas arī nozīmē, ka pircējs nav tiesīgs pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja nepamatotu iepirkuma cenas samazinājumu, kurā tiek iekļautas dažāda veida atlaides un/vai maksājumi par uzspiesti pakalpojumiem slēptā veidā. Maksājumu sistēmai, ko pircējs piemēro norēķinos ar saviem lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājiem, jābūt skaidrai, pamatotai un nediskriminējošai. Turklāt, piemērojot maksājumu par pircēja pakalpojumiem, ir jābūt rakstiski paustai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju vēlmei šo pakalpojumu iegādāties. Lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja rakstveida vēlme vai piekrišana var būt pausta arī elektroniska dokumenta formā.
- 135 Ar apjoma atlaidi likumdevējs saprot atlaidi atkarībā no preču iepirkuma apjoma, t.i., jo lielāks preču iepirkums, jo lielāka atlaide, kas rodas no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja apjoma ietaupījuma, pārdodot vairāk preču.
- 136 Ar akcijas atlaidi likumdevējs saprot atlaidi, kura tiek piemērota pie preču iepirkuma lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes ķēdē ar mērķi veicināt produkcijas noietu ierobežotā un norādītā laika posmā, ar to saprotot noteiktu laika termiņu, kas tiek saskaņots starp abām pusēm. T.i., ja lauksaimniecības un pārtikas precei plānota preču pārdošanas veicināšana tirdzniecības vietās, tad puses vienojas par konkrētu apjomu šo preču iegādei ar akcijas atlaidi, kas atspoguļojas preču iepirkuma cenā.
- 137 Gadījumos, kad pircējs piemēro lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam jebkāda veida samaksu, ir skaidri un saprotami jāinformē lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs par noteiktiem pakalpojumiem, kas tiek saņemti no pircēja par šo veikto samaksu.
- 138 Par nepamatotiem maksājumiem uzskatāmi arī atkārtoti maksājumi par vienu un to pašu pakalpojumu, piemēram, atkārtoti maksājumi par lauksaimniecības un pārtikas preču apgrozījumu. Vairāku apgrozījuma bonusu maksājumu piemērošana/uzspiešana ir nepamatota, jo par vienu un to pašu realizēto apjomu tiek pieprasīti bonusi vairākas reizes, t.i., sākumā pieprasot bonusus par mēneša apgrozījumu, bet pēc tam – kopā par periodu, kuru veidoja šie mēneši.
- 139 Šīs normas kontekstā KP vērš uzmanību uz NTPAL 5. panta trešo daļu, kas paredz, ka pircējs par pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību.

2.2. "Pelēkais saraksts" – aizliegtās prakses lauksaimniecības un pārtikas preču tirdzniecībā, ja vien rakstveida līgumā nav nepārprotami norādīts citādāk

2.2.1. Maksa par reklāmu

- 140 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt, lai lauksaimniecības un

pārtikas preču piegādātājs tiešā vai netiešā veidā maksā par reklāmu vai citādi atlīdzina visas reklāmas izmaksas vai daļu no tām” (NTPAL 5. panta otrās daļas 1. punkts).

- 141 Tiesību norma aizliedz pircējam pieprasīt no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja maksu par reklāmu vai citādu atlīdzību par visām reklāmas izmaksām vai daļu no tām, izņemot gadījumus, kad attiecīgie nosacījumi ir iepriekš skaidri un nepārprotami paredzēti rakstveida līgumā, kas noslēgts starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju.
- 142 Reklāma šī likuma izpratnē ir jebkuras formas vai jebkura veida paziņojums vai pasākums, kura nolūks ir veicināt preču vai pakalpojumu popularitāti vai pieprasījumu pēc tiem. Reklāma tostarp ir informācijas izvietošana informatīvos materiālos, interneta vidē, televīzijā, radio, piemēram, TV/radio reklāma, vides reklāma, preču bukleti, plakāti u.tml. Par reklāmu var tikt uzskatītas arī jebkura veida zīmola popularizēšanas aktivitātes.
- 143 Maksājumi par reklāmu nedrīkst tikt uzspiesti vienpusēji vai piemēroti tikai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam. Piegādātājs un pircējs var arī vienoties par daļu no reklāmas izmaksu segšanas. Piemēram, gadījumos, kad reklāmas aktivitātes ir iniciējis pircējs un tajās tiek reklamēta ne tikai konkrētā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja prece, bet arī pats pircējs, pie kura šo konkrēto preci var iegādāties, daļu reklāmas izmaksu sedz pircējs.
- 144 Pircējs nedrīkst uzspiest lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam organizēt dāvanu piešķiršanu pircēja klientiem. Piemēram, piegādātājam tiek uzspiests par saviem līdzekļiem organizēt citas ar pircēju saskaņotas aktivitātes, t.sk. organizēt dažādu dāvanu piešķiršanu klientiem.
- 145 Piemērotām maksām par reklāmu jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un pircējs tās nedrīkst izmantot, lai iedzīvotos uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju rēķina.
- 146 Vērtējot pircēja darbību atbilstību NTPAL 5. panta otrās daļas 1. punkta noteikumiem, piemērojot maksu par reklāmu, KP ņems vērā šādus kritērijus:
- 1) noslēgtā rakstveida līguma esamību, kurā ietverti skaidri formulēti reklāmas veidi, par kuriem piemērota maksa (TV/radio reklāma, reklāma tiešsaistē, vides reklāma, preču bukleti, plakāti utt.);
 - 2) to, vai līgums noslēgts pirms pakalpojuma sniegšanas un maksas piemērošanas;
 - 3) līgumā ir norādītas konkrētas preces, par kuru reklāmu piemērota maksa;
 - 4) līgumā ir skaidri un nepārprotami formulēti noteikumi par piemērojamo maksu (piemēram, maksas apmērs, samaksas kārtība utt.).
- 147 Šīs normas kontekstā KP vērš uzmanību uz NTPAL 5. panta trešo daļu, kas paredz, ka pircējs par pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību. Vienlaicīgi pircējs pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasījuma papildus rakstveida pamatojumam sniedz arī aplēsi ar objektīvām un izsekojamām izmaksām un tās pamatojumu.

2.2.2. Maksa par preču tirgvedību

- 148 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt, lai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs tiešā vai netiešā veidā maksā par pārdoto lauksaimniecības un pārtikas preču tirgvedību" (NTPAL 5. panta otrās daļas 2. punkts).
- 149 Tirgvedība jeb mārketinga ir stratēģijas izstrāde, kas ir saistīta ar preces virzīšanu tirgū no ražotāja līdz patērētājam.³² Ar tirgvedību ir saprotams plānotu pasākumu komplekss – preces ieviešana ražošanā, cena, dizains, zīmols, veicināšana, tirdzniecības kanālu izvēlē, līdz tā nonāk pie patērētāja, lai sasniegtu mērķa tirgū izvirzītos mērķus.
- 150 Maksa par tirgvedību pieļaujama tikai gadījumos, kad tas iepriekš skaidri un nepārprotami ir paredzēts rakstveida līgumā, kas noslēgts starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju. Taču maksājumi par tirgvedību nedrīkst tikt uzspiesti vienpusēji vai piemēroti tikai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam.
- 151 Puses var vienoties, ka piegādātājs sedz daļu no tirgvedības izmaksām, piemēram, gadījumos, kad tirgvedības aktivitātes ir iniciējis pircējs un tajās tiek veikta izpēte ne tikai par konkrētā lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja precēm, bet arī par pašu pircēju, pie kura šīs konkrētās preces var iegādāties.
- 152 Piemērotām maksām par tirgvedības pakalpojumiem jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un pircējs tās nedrīkst izmantot, lai iedzīvotos uz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju rēķina.
- 153 Vērtējot pircēja darbību atbilstību NTPAL 5. panta otrās daļas 2. punkta noteikumiem, piemērojot maksu par tirgvedību, KP ņems vērā šādus kritērijus:
- 1) noslēgtā rakstveida līguma esamība ar skaidri formulētiem tirgvedības veidiem (piemēram, cenu politikas izvērtēšana, klientu lojalitātes pētījumi, preču iepakojuma dizaina pētījumi utt.);
 - 2) to, vai līgums noslēgts pirms pakalpojuma sniegšanas un maksas piemērošanas;
 - 3) līgumā ir norādītas konkrētas preces, par kuru tirgvedību piemērota maksa;
 - 4) līgumā ir skaidri un nepārprotami formulēti noteikumi par piemērojamo maksu (piemēram, maksas apmērs, samaksas kārtība utt.).
- 154 Šīs normas kontekstā KP vērš uzmanību uz NTPAL 5. panta trešo daļu, kas paredz, ka pircējs par pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību. Vienlaicīgi pircējs pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasījuma papildus rakstveida pamatojumam sniedz arī aplēsi ar objektīvām un izsekojamām izmaksām un tās pamatojumu.

³² Negodīgas tirdzniecības prakses aizlieguma likuma projekta sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/71CD0D1E4A0A8156C2258600004DC930?OpenDocument>

2.2.3. Loģistikas pakalpojumu izmaksu kompensēšana

- 155 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt, lai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs tiešā vai netiešā veidā maksā par loģistikas pakalpojumu" (NTPAL 5. panta otrās daļas 3. punkts).
- 156 Loģistikas pakalpojumam³³ jābūt nodalītam kā atsevišķam pakalpojumam. Tādējādi gadījumos, kad pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju nav noslēdzis rakstveida vienošanos par preču izplatīšanu (loģistikas pakalpojumu), lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam ir brīvas iespējas izvēlēties sev atbilstošāko loģistikas pakalpojumu sniedzēju. Šādos gadījumos (t.i., kad pircējs, lai arī sniedz loģistikas pakalpojumus, taču nepastāv rakstveida vienošanās starp pircēju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju) izmaksas, kas saistītas ar loģistikas pakalpojumu (piemēram, transporta amortizācijas izmaksas, pārvadātāja alga, degvielas izmaksas u.c.), ir pircēja atbildība pilnā apmērā, tāpat kā cita veida maksājumi, par kuriem pircējam un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam nav noslēgta rakstiska vienošanās.
- 157 Loģistikas pakalpojuma izmaksām ir jābūt skaidri saprotamām un pamatotām ar faktiskajām izmaksām, kā arī tām ir jābūt nošķirtām no preču iepirkuma cenām. Nav pieļaujams, ka lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja iepirkuma cenas samazinājums tiek panākts, slēptā veidā tajā iestrādājot loģistikas maksu, vai ka lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam tiek liegta pamatota informācija par loģistikas pakalpojuma izmaksām. Loģistikas pakalpojumu izmaksu piemērošanas metode nedrīkst būt vienpusēji uzspiesta no pircēja puses.
- 158 Šīs normas kontekstā KP vērš uzmanību uz NTPAL 5. panta trešo daļu, kas paredz, ka pircējs par pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību. Vienlaicīgi pircējs pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasījuma papildus rakstveida pamatojumam sniedz arī aplēsi ar objektīvām un izsekojamām izmaksām un tās pamatojumu.

2.2.4. Pakalpojumu iegāde no trešajām personām

- 159 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pieprasīt, lai lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs iegādājas preces, pakalpojumus vai īpašumu no pircēja norādītās trešās personas" (NTPAL 5. panta otrās daļas 4. punkts).
- 160 Minētā tiesību norma aizliedz pircējam uzspiest lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam iegādāties preces (piemēram, noteikta veida vai standarta paletes, kas nepieciešamas preču izvietojumam), pakalpojumus (piemēram, konkrētu grāmatvedības programmu vai datorprogrammu, kas nepieciešama

³³ Ar loģistikas pakalpojumu tiek saprasts darbību kopums, tai skaitā:

(1) gatavo lauksaimniecības un pārtikas preču transportēšana no centrālās noliktavas uz tirdzniecības vietām;
(2) pasūtījumu apstrāde un izpilde;
(3) krājumu vadība, t.i., uzraudzīt un organizēt krājumu atlikumus noliktavā;
(4) noliktavas saimniecības organizēšana, t.i., uzglabāšanas noteikumu izstrādāšana un uzraudzība;
(5) preču iepirkums u.c.

darbam) vai kādu citu īpašumu no pircēja norādītās trešās personas.

- 161 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, pircējam ir jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kā arī jāpaskaidro, ka pastāv objektīvi apstākļi, kas ļauj pircējam noteikt, no kuras trešās personas lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam preces, pakalpojums vai īpašums ir jāiegādājas/jāpērk, un ka minētais nav pretrunā ar NTPAL mērķi.

2.2.5. Akcijas atlaižu piemērošanas ierobežojums

- 162 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Piemērot lauksaimniecības un pārtikas precēm atlaidi, kas tām tika piemērota, lai noteiktā laikposmā veicinātu attiecīgo preču pārdošanu, bet šajā laikposmā preces netika realizētas" (NTPAL 5. panta otrās daļas 5. punkts).
- 163 Pircējs, iegādājoties akcijas preces no lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja, pirms piegādes samērīgā termiņā atrunā ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju konkrētu preču daudzumu, izklāstot apjoma pamatojumu, kas tiks iepirkts par samazinātu iepirkuma cenu ar mērķi realizēt preces akcijas periodā. Ja pircējs nespēj noteikt konkrētu apjomu precēm, kuras tiks izpārdotas akcijas (preču veicināšanas) pasākuma laikā, tad tā pienākums ir par neizpārdotām precēm akcijas periodā norēķināties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, iepirkumu cenai nepiemērojot vairs akcijas atlaidi, izņemot gadījumus, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs un pircējs noslēguši rakstveida vienošanos par akcijas atlaides piemērošanu.
- 164 Likumdevējs šo normu ir izdevis, lai pastāvētu vienmērīgs spēku samērs starp pircēju un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju. Proti, ja lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs ir rēķinājies ar konkrētu preču apjomu, kas tiks realizēts ar nolūku veicināt preču noietu, tad pircēja uzdevums ir to ievērot, nosakot skaidru preču apjomu konkrētam mērķim (šajā gadījumā preču veicināšanas aktivitātēm) un līdz ar to arī norēķinoties par precēm pēc tā mērķa. Nav pieļaujamas situācijas, kad pircējs, iepērkot preces par akcijas cenu, tās realizē tālāk par regulāro cenu³⁴. Tas attiecas uz preču pārdošanas veicināšanas laiku. Attiecībā uz laiku pēc preču pārdošanas veicināšanas aktivitātēm nav pieļaujams, ka lauksaimniecības un pārtikas preces, kas iepirkta par akcijas cenu tiek realizētas par regulāro cenu, ja vien starp lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un pircēju nav panākta savstarpēja vienošanās.
- 165 Likuma norma paredz izņēmuma gadījumu, proti, kad pircējs slēdz rakstisku vienošanos ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par akcijas atlaides piemērošanu iepirkuma cenai preču pārdošanas veicināšanas laikā nerealizētām lauksaimniecības un pārtikas precēm.
- 166 Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra vadlīnijām³⁵ attiecībā uz pārtikas precēm sezonāla rakstura precēm, ņemot vērā šo preču specifiku, ir pieļaujama preču veicināšanas aktivitātes pagarināšana tās norises laikā. Pircējs var vienoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par akcijas iepirkuma cenas perioda pagarināšanu, ja akcijas preces netiek izpārdotas par

³⁴ Ja pircējs veic lauksaimniecības un pārtikas preču iepirkumu ar akcijas atlaidi ar mērķi nodrošināt šīs preces pārdošanas veicināšanas aktivitātē, bet realitātē šī preču veicināšanas aktivitāte tiek nodrošināta tikai atsevišķās tirdzniecības vietās, bet pārējās tirdzniecības vietās par akcijas cenu iepirkta prece tiek tirgota par regulāro cenu.

³⁵ 2015. gada 1. oktobra vadlīnijas Nr. 21 "Vadlīnijas preču un pakalpojumu cenu norādīšanā".

samazināto cenu, vienlaikus ievērojot citus normatīvos aktus, t.sk. Patērētāju tiesību aizsardzības likumā noteikto par patērētājiem sniegtās informācijas patiesumu. Vienlaicīgi jāņem vērā, ka nav pieļaujams, ka ieilgušī akcijas cena kļūst par regulāro preču cenu, ja vien pircējs ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju nav noslēguši rakstisku vienošanos par regulārās preču cenas samazināšanu jau iepriekš. Piemēram, pircējs uzspiež lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam piedāvāt konkrētās preces par akcijas cenu, to pamatojot ar preces zemo konkurētspēju, taču pēc akcijas perioda beigām lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam tiek uzspiests turpināt veikt regulāras piegādes par akcijas cenu, tādējādi akcijas cenai pārtopot par regulāro preču piegādes cenu, ja vien lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs vēlas turpināt sadarbību ar pircēju.

- 167 Beidzoties preču pārdošanas veicināšanas laikam, kad visas lauksaimniecības un pārtikas preces netiek iztirgotas, tad, pamatojoties uz likuma normu, pircējam pastāv iespēja rakstiski vienoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju par akcijas atlaides piemērošanu preču veicināšanas laikā neiztirgotām precēm, kuras pircējs realizē pēc saviem ieskatiem.

2.3. Maksājumu rakstveida pamatojums

- 168 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "pircējs par šā panta pirmās daļas 2. punkta "c" apakšpunktā, 16. punktā un otrās daļas 1., 2. un 3. punktā minētajās situācijās pieprasīto maksājumu sniedz lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību. Pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasījuma pircējs par šā panta otrās daļas 1., 2. un 3. punktā minētajās situācijās pieprasīto maksājumu papildus rakstveida pamatojumam sniedz arī aplēsi ar objektīvām un izsekojamām izmaksām un tās pamatojumu" (NTPAL 5. panta trešā daļa).
- 169 Tiesību norma paredz pienākumu pircējam sniegt skaidru un izsekojamu rakstveida pamatojumu attiecībā uz kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību par preču atrašanos tirdzniecības vietā, apjoma vai akcijas atlaides pieprasīšanas gadījumā, kā arī reklāmas, tirgvedības (mārketinga), loģistikas pakalpojumu maksas pieprasīšanas gadījumā.
- 170 Papildus, pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja pieprasījuma, situācijās, kad tiek pieprasīta maksa par reklāmu, tirgvedību (mārketingu), loģistikas pakalpojumiem, pircējs sniedz arī aplēsi ar objektīvām un izsekojamām izmaksām un to pamatojumu, ņemot vērā, ka šādai informācijai ir jābūt pircēja rīcībā. Tiesību norma neliedz pircējam sniegt minēto informāciju lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam, negaidot no tā pieprasījumu.
- 171 Tas, vai rakstveida pamatojums sniedzams par kopējo maksājumu vai maksājumu par vienu vienību, ir atkarīgs no tā, kurš no tiem sniedz skaidru un izsekojamu informāciju lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājam.
- 172 Piemēram, ne vienmēr rakstveida pamatojums par kopējo maksājumu atklāj precīzas izmaksu pozīcijas, kas ļautu piegādātājam pārliecināties par maksājuma pamatotību. Pircēji par loģistikas pakalpojumiem uzskata ne tikai preču pārvadāšanu jeb transportēšanas pakalpojumus, bet arī, piemēram, preču komplektēšanu (noliktavas pakalpojumi), preču pavadošo dokumentu

sagatavošanu un druku (piegādes pavadzīmju izrakstīšana) u.tml. Attiecīgi, piemērojot maksu par piegādes pavadzīmju izrakstīšanu, situācijās, kad nav prognozējams precīzs izrakstīto pavadzīmju skaits, par skaidru un izsekojamu būs rakstveida pamatojums par maksājumu par vienu vienību.

- 173 Tikmēr citos gadījumos, ja kopējo maksājumu veido viena veida vairāku izmaksu pozīcija, rakstveida pieprasījuma sniegšana par katru izmaksu pozīciju nav nepieciešama. Piemēram, maksas piemērošanas gadījumā par vides reklāmu, kad, piemēram, ir zināms, uz cik vienāda veida reklāmas stendiem tā tiks izvietota, par skaidru un izsekojamu var tikt uzskatīta informācijas sniegšana par kopējo maksājumu.

2.4. Norēķinu termiņi

2.4.1. Piegādāto preču norēķinu termiņi

- 174 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Pircējam, sadarbojoties ar lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju, ir aizliegts piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par piegādātajām lauksaimniecības un pārtikas precēm: ātrbojīgām precēm – ilgākus par 30 dienām pēc to piegādes, bet precēm, kas nav ātrbojīgas, – ilgākus par 60 dienām pēc to piegādes" (NTPAL 5. panta ceturtā daļa).
- 175 Likuma norma paredz aizliegumu pircējam par piegādātām precēm piemērot netaisnīgus un nepamatotus norēķinu termiņus. Norēķinu laiks ir būtisks piegādātāju un pircēju komerciālās sadarbības aspekts. Maksājumu kavējumi par lauksaimniecības un pārtikas produktiem, tostarp maksājumu kavējumi par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm, negatīvi ietekmē piegādātāja ekonomisko dzīvotspēju, to nekādi nekompensējot.³⁶
- 176 Likumdevējs NTPAL nolūkiem ir sniedzis ātrbojīgu lauksaimniecības un pārtikas preču definīciju. Tā ir atšķirīga no definīcijām, ko izmanto pārtikas aprites normatīvajos aktos, kuru mērķis ir veselība un pārtikas nekaitīgums. Produkts būtu jāuzskata par ātrbojīgu, ja tas var kļūt nederīgs pārdošanai 30 dienu laikā pēc piegādātāja veiktas pēdējās novākšanas, ražošanas vai pārstrādes darbības neatkarīgi no tā, vai produkts tiek tālāk pārstrādāts pēc pārdošanas, un neatkarīgi no tā, vai pēc pārdošanas ar produktu rīkojas saskaņā ar citiem noteikumiem, jo īpaši noteikumiem par pārtikas nekaitīgumu. Ātrbojīgus produktus parasti izlieto vai pārdod ātri.
- 177 NTPAL 5. panta ceturtās daļa izpratnē ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm norēķinu termiņš tiks uzskatīts par netaisnīgu un nepamatoti garu, ja tas pārsniegs 30 dienas no preču piegādes dienas. Maksājumi par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm, ko veic vēlāk nekā 30 dienu laikā pēc piegādes, nav saderīgi ar godīgu tirdzniecības praksi.
- 178 Pircēju iepirktie lauksaimniecības un pārtikas preču krājumi pārvēršas par skaidru naudu, iekams ir jāapmaksā piegādātāju rēķini. Savukārt ilgstoši neapmaksātie rēķini pircējiem dod iespēju iegūtos līdzekļus investēt aktīvos. Līdz ar to ir secināms, ka pārmērīgi garu norēķinu termiņu pastāvēšana vai novēlota rēķinu apmaksa pēc būtības ir kā bezprocentu finansējums pircēju izaugsmei,

³⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2019/633 (2019. gada 17. aprīlis) par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē, 17. apsvērums

kas tiek finansēts uz piegādātāju rēķina.³⁷ Lai nodrošinātu lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāju un viņu likviditātes lielāku aizsardzību, par lauksaimniecības un pārtikas precēm, kas nav ātrbojīgas, maksājumu termiņš nedrīkst būt ilgāks par 60 dienām pēc šo preču piegādes.

- 179 Attiecīgi NTPAL satur speciālo regulējumu attiecībā pret vispārējo regulējumu – Civillikumu. Atšķirībā no Civillikuma 1668.² panta noteikumiem, kas paredz, ka parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis gadījumos, kad parādnieks nav veicis samaksu 30 dienu laikā, tostarp pēc rēķina vai cita līdzvērtīga maksājuma pieprasījuma saņemšanas dienas, vai pēc dienas, kad veikta preču pārbaude (apskate), lai noteiktu preces vai pakalpojuma atbilstību līguma noteikumiem, NTPAL skaidri nosaka, ka norēķinu termiņš par lauksaimniecības un pārtikas precēm iestājas pēc to piegādes. Norēķinu termiņš pēc lauksaimniecības un pārtikas preču piegādes iestājas gan par ātrbojīgām precēm, gan par precēm, kas nav ātrbojīgas. Ņemot vērā, ka preču piegāde notiek ar pavaddokumentiem (rēķini, pavadzīmes u.tml.), pircējs nevar aizbildināties ar rēķina vai pavadzīmes saņemšanas par lauksaimniecības un pārtikas precēm kavējumu kā attaisnojumu norēķinu termiņu neievērošanai.
- 180 Atšķirībā no Civillikuma 1668.⁶ panta noteikumiem, kas paredz, ka līdzēji var vienoties par samaksas termiņu līdz 60 dienām, ja vien šāda atruna nav acīmredzami netaisna pret kreditoru vai Civillikuma 1668.⁷ panta noteikumiem, kas paredz, ka līdzēji var vienoties par atlīdzības samaksas termiņa pagarinājumu līdz 60 dienām, ciktāl tas ir attaisnojami, ņemot vērā saistību, kas jāizpilda, NTPAL šādas vienošanas iespējas neparedz.
- 181 Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiek atzīta vienošanās, kura faktiski ļauj norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem konkrētiem nosacījumiem. Piemēram, norēķinu veikšana tikai noteiktā nedēļas dienā pēc termiņa iestāšanās vai procentu maksājumu veikšana par iespēju norēķināties vēlāk. Arī vienošanās, ka pircējs viena mēneša laikā sasniedz konkrētu apjomu piegādātāja preču apgrozījumam, tad pircējs par piegādātām precēm norēķinās ilgākā laika periodā, tiek atzīta par netaisnīgu un nepamatotu.
- 182 NTPAL 5. panta sestajā daļā ir noteikti izņēmumi no norēķinu termiņu neievērošanas aizlieguma. NTPAL noteikumi neattiecas uz norēķinu termiņiem par precēm skolu apgādes programmā, veselības aprūpes pakalpojumu iestāžu vajadzībām, vīna ražošanā. Vienlaicīgi NTPAL noteikto norēķinu termiņu ievērošana neatbrīvo no Civillikumā noteiktajām sekām un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, atkāpjoties no Civillikumā noteiktajiem samaksas termiņiem, un neietekmē pircēja un lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātāja iespēju vienoties par vērtības sadales klauzulu.

2.4.2. Svaigu dārzeņu un ogu norēķinu termiņi

- 183 **Lauksaimniecības un pārtikas preces:** "Lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājam, sadarbojoties ar ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību, ir aizliegts piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par svaigiem dārzeņiem un ogām, kas vienā kalendāra nedēļā tiek piegādāti vismaz trīs reizes, – ilgākus par 20 dienām pēc to piegādes, ja vien lauksaimniecības un

³⁷ Relations between Industry and Distribution across Europe: Proposals for a CIAA Agenda, Madrid, May 2006, 2.lpp, nepublicēts.

pārtikas preču mazumtirgotājs ar ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību nav rakstveidā vienojušies par citu norēķinu termiņu, ciktāl tas nav pretrunā ar šā panta ceturtās daļas prasībām” (NTPAL 5. panta piektā daļa).

- 184 Likuma norma attiecas uz lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotāja un ražotāja vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību sadarbību.
- 185 Ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības piegādātiem svaigiem dārzeņiem un ogām ir raksturīga sezonālitate, un produkti ir ātras aprites preces (nav ilgāks par desmit dienām), kas tiek piegādātas mazumtirdzniecības vietās vairākas reizes nedēļā. Ņemot vērā vidējo piegādes biežumu konkrētiem pārtikas produktiem, likumdevējs ir noteicis, ka dārzeņiem un ogām, kas tiek piegādāti vismaz trīs reizes nedēļā, ir īss aprites laiks veikalā, līdz ar to arī lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotājam ir jāspēj norēķināties ar šo svaigo dārzeņu un ogu ražotāju vai ražotāju kooperatīvo sabiedrību īsākā termiņā nekā par pārējām pārtikas precēm.
- 186 Tiesību normā ir paredzēta atkāpe no tajā norādīta 20 dienu norēķinu termiņa gadījumos, kad lauksaimniecības un pārtikas preču mazumtirgotāja un ražotāja vai ražotāju kooperatīvās sabiedrības starpā ir parakstīta rakstveidā vienošanās par citu norēķinu termiņu. Taču šis termiņš nedrīkst pārsniegt NTPAL 5. panta ceturtajā daļā noteiktu norēķinu termiņu par ātrbojīgām lauksaimniecības un pārtikas precēm, t.i., 30 dienas pēc preču piegādes.

3. AIZLIEGTĀS DARBĪBAS NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNIECĪBĀ

- 187 Darbības, kuras nepārtikas preču mazumtirgotājiem ir aizliegts veikt pret saviem piegādātājiem, tiek regulētas NTPAL 6. pantā. NTPAL 6. pants paredz konkrētu aizliegto darbību uzskaitījumu nepārtikas preču mazumtirdzniecībā. NTPAL 6. pants pārņem to pašu regulējumu un piemērošanas apjomu, kāds tika iepriekš noteikts Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma 7. pantā un 8. pantā. Attiecībā uz nepārtikas preču atpakaļ atdošanas noteikumiem, ņemot vērā iepriekšējā regulējuma piemērošanu un vērtējumu³⁸, tas tika mainīts, t.i., nepārtikas preču atpakaļ atdošana, ja tās iniciators ir piegādātājs, netiek uzskatīta par NTPAL pārkāpumu, un nepārtikas preču mazumtirgotājiem par konkrētās normas pārkāpumu netiek piemērots naudas sods.

3.1. Līguma slēgšanas maksa

- 188 **Nepārtika:** “Pieprasīt, lai tas tiešā vai netiešā veidā maksā vai citādi atlīdzina par līguma slēgšanu, ja vien maksājumi nav attaisnojami ar to, ka līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuru nepieciešams īpaši izvērtēt” (NTPAL 6. panta 1. punkts).
- 189 Tiesību normā paredzēts aizliegums nepārtikas preču mazumtirgotājiem

³⁸ Konkurences padome. Jaunā Negodīgas mazumtirdzniecības prakses aizlieguma likuma uzraudzība atklāj būtiskākās problēmas. 02.06.2016. Pieejams: <https://www.kp.gov.lv/lv/jaunums/jauna-negodigas-mazumtirdzniecibas-prakses-aizlieguma-likuma-uzraudziba-atklaj-butiskakas-problemas-0>

pieprasīt maksājumus (atlīdzību) par līgumu slēgšanu ar piegādātājiem. Ar jēdzienu "līgums" konkrētās normas ietvaros saprotams jebkurš divpusējs (daudzpusējs) tiesisks darījums. Ar jēdzienu "maksāt" saprotama jebkura atlīdzības forma, kuru mazumtirgotājs pieprasa par tiesiskā darījuma noslēgšanu. Turklāt attiecīgā norma aizliedz veikt ne tikai tiešus maksājumus (attiecīgais maksājums paredzēts līgumā ar piegādātāju), bet arī netiešus maksājumus, t.sk. slēpta veida maksājumus, kas var izpausties kā, piemēram, atlaide, bonuss, dāvana, maksājumu piemērošana ar atpakaļejošu spēku, papildu atlaides par līguma slēgšanu un citi iespējami netieši veidi, kad attiecīgais maksājums var būt iekļauts (slēpts) kādā citā maksājuma pozīcijā.

190 Likumā ir paredzēts izņēmuma gadījums, proti, ja līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju, kuram ir nepieciešama īpaša izvērtēšana. Izņēmums izpildās, ja pastāv divi kumulatīvi kritēriji:

- 1) līgums tiek slēgts ar jaunu piegādātāju;
- 2) pastāv objektīva nepieciešamība veikt īpašu izvērtēšanas procesu konkrētajam piegādātājam.

191 Lai piemērotu normā paredzēto izņēmumu, nepārtikas preču mazumtirgotājam ir jāpamato, ka konkrētais gadījums ir objektīvs izņēmums, kad ir nepieciešama konkrēta jaunā piegādātāja īpaša izvērtēšana un maksas piemērošana par līguma slēgšanu konkrētajā gadījumā nepārkāpj NTPAL mērķi. Vienlaicīgi ir jāņem vērā, ka maksa par līguma slēgšanu finansiāli ierobežo pieeju mazumtirdzniecības tirgum un piegādātājiem rada papildu finansiālu slogu, ko piegādātāji iekļauj izmaksās, gala rezultātā ietekmējot preces cenu.

192 Par "īpašu izvērtēšanu" nevar uzskatīt, piemēram, nepārtikas preču mazumtirgotāja ikdienas funkciju veikšanu, kas saistītas ar komercdarbības plānošanu, tirgus izpēti, jaunu piegādātāju meklēšanu un piesaistišanu. Tāpat nevar pieprasīt maksu no jauna piegādātāja, ja izvērtēšana līdzīgā veidā tiek veikta citiem (ne jauniem) piegādātājiem, kuri darbojas tajā pašā konkrētajā tirgū, vai ja līdzīga izvērtēšana konkrētam piegādātājam veikta jau iepriekš.

3.2. Maksa par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā

193 **Nepārtika:** "Pieprasīt, lai tas tiešā vai netiešā veidā maksā par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, tostarp izvietojumu tirdzniecības vietas plauktos, izņemot gadījumu, kad nepārtikas preču mazumtirgotājs ar piegādātāju ir noslēguši rakstveida vienošanos par to, ka tiks maksāts par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās" (NTPAL 6. panta 2. punkts).

194 Minētā tiesību norma ierobežo nepārtikas preču mazumtirgotāja rīcības brīvību attiecībā uz maksājumu noteikšanu par preces atrašanos mazumtirdzniecības vietā (tai skaitā par preču izvietojumu plauktos).

195 Konkrētais ierobežojums attiecas uz maksām par tirdzniecības zālē esošo pamata plauktu, kur paredzēts preču pamata izvietojums. Uz rakstveida vienošanās pamata pieļaujama maksas pieprasīšana tikai par preču izkārtojumu papildu izvietojuma vietās.

196 Papildu izkārtojums speciālās vietās ietver konkrētā veikalā esošas visa veida papildu izkārtojuma vietas (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.), kas visi kopumā uzskatāmi par papildu izkārtojumu. Līdz ar to arī veicināšanas

pasākuma kopējais termiņš papildu izkārtojumam speciālās vietās rēķināms, ievērojot preces kopējo atrašanos veikalā esošajās dažādās speciālajās vietās.

- 197 Izņēmums attiecībā uz preču papildu izkārtojumu speciālās vietās tieši saistīts ar šo vietu īpašo atrašanos (izvietojumu), ierobežoto skaitu (apjomu) un paredzēto mērķi, t.i., preces pārdošanas veicināšanu īslaicīgā, iepriekš saskaņotā šīs akcijas termiņā. Nav pieļaujams, ka papildu izkārtojums speciālās vietās kļūst par preces pastāvīgu "veikala plauktu", ierobežojot citu piegādātāju preču izkārtojumu speciālās vietās veicināšanas akciju laikā. Lai plauktus uzskatītu par papildu izkārtojumu speciālām vietām, tiem jāatbilst šādiem nosacījumiem: (1) tiek izvietotas atsevišķas preces no konkrētās preču kategorijas precēm; (2) pastāv īstermiņa³⁹ rakstveida vienošanās starp piegādātāju un mazumtirgotāju; (3) jebkuram piegādātājam tiek piedāvāta piekļuve saskaņā ar nediskriminējošiem un vienlīdzīgiem nosacījumiem. Attiecībā uz pirmo nosacījumu, lai plauktu uzskatītu par papildu izkārtojuma speciālo vietu, konkrētās preču kategorijas precēm jābūt nodrošinātam izvietojumam preču patstāvīgā izvietojuma plauktā. Minētie nosacījumi piemērojami, lai novērtētu jebkuru mazumtirdzniecības vietās esošo plauktu⁴⁰ atbilstību papildu izkārtojuma speciālajās vietās jēdzienam atbilstoši NTPAL 6. panta 2. punktam, kad pieļaujama maksas piemērošana.
- 198 Primāri t.s. plaukta maksa nepārtikas preču mazumtirgotājiem ir bijusi kā papildu ieņēmums. Ar attiecīgo normu nepārtikas preču mazumtirgotājam ir aizliegts pieprasīt no piegādātāja pamata plauktu uzturēšanas izdevumus. Nepārtikas preču mazumtirgotāji, pateicoties iespējai iegūt maksājumus par pamata plauktu vietām, nereti var būt ieinteresēti samazināt preču sortimentu. Turklāt šādi maksājumi var deformēt konkurenci piegādātāju vidū, jo lielākie piegādātāji var būt ieinteresēti un arī spējīgi ilgstoši maksāt par mazumtirgotāja piedāvātajām plauktu vietām, lai ierobežotu mazāku konkurentu pieeju gala patērētājiem. Līdz ar to nav pieļaujama jebkādas maksas piemērošana par preču izvietojumu pamata preču izvietojuma vietās. KP norāda, ka pamata plauktu maksa par regulāro preču⁴¹ izvietojumu nav atļauta nekādā izpausmē, t.sk. arī gadījumā, ja iniciatīva par šāda veida maksājumiem nāk no piegādātāja. Nepārtikas preču mazumtirgotāja pienākums ir šādu iniciatīvu noraidīt.
- 199 Minētās tiesību normas izpratnē maksājums var būt gan tiešs, gan netiešs. Par netiešajiem maksājumiem par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā uzskatāmas arī: 1) atlaides, ko piegādātājs piešķir nepārtikas preču mazumtirgotājam no preču cenas; 2) bonusu; 3) u.c. piegādātāja maksājumi mazumtirgotājam, ja par tiem piegādātājs nesaņem pretī konkrētu pakalpojumu vai neparedz saņemt kādu ieguvumu, par ko iepriekš piegādātājs ar nepārtikas preču mazumtirgotāju ir vienojušies. Nav atļauti jebkāda veidā slēpti maksājumu veidi. Katram no šiem un līdzīgiem sadarbības nosacījumiem ir jābūt atrunātiem rakstveida vienošanā, norādot maksājumus un to piešķiršanas kritērijus. Vienošanās var tikt noslēgta arī elektroniskā dokumenta formā, par kuru var tikt

³⁹ Saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības centra (PTAC) 01.10.2015. Vadlīniju preču un pakalpojumu cenu norādīšanai, tostarp godīgas komercprakses īstenošanā 5.1.4. punktu, par īstermiņa varētu uzskatīt termiņu līdz četrām kalendārām nedēļām pēc kārtas, ja vien nepastāv citi būtiski un objektīvi apstākļi, kādēļ piemērots cits laika posms.

⁴⁰ Konkurences padome. Par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās ikdienas patēriņa preču mazumtirdzniecības veikalos: Tirgus uzraudzības noslēguma ziņojums, 2019. gads. 58. punkts. Pieejams: <http://ejuz.lv/piekaseszona>

⁴¹ Regulārās preces ir preces, kas ikdienas sadarbībā tiek piegādātas mazumtirgotājam un piedāvātas patērētājiem par standarta (regulāro) mazumtirdzniecības cenu. Savukārt akcijas preces ir preces, kas tiek piegādātas mazumtirgotājam par akcijas cenu un piedāvātas patērētājiem par akcijas (samazināto) mazumtirdzniecības cenu. Regulārā prece nav jauna prece.

uzskatīta arī e-pasta sarakste.

200 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi gan pārtikas preču jomā⁴², gan nepārtikas preču jomā⁴³, un par pārkāpumiem, kuri bija saistīti ar maksājumu pieprasīšanu par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietās (plauktos), ir sodījusi gan SIA "Rimi Latvia", gan AS "Drogas". Piemēram, AS "Drogas" gadījumā par preču atrašanos un pārdošanu mazumtirdzniecības vietā tika piemēroti vairāki apgrozījuma bonusu maksājumi, par vienu un to pašu realizēto apjomu pieprasot bonusus vairākkārt. Savukārt SIA "Rimi Latvia" lietā KP secināja, ka līguma pielikumā piemērotā veicināšanas atlaide, nosakot atšķirīgu cenu zemo cenu veikalos Supernetto pārdodamām precēm, pēc formas un ekonomiskās būtības ir uzskatāma par netaisnīgu un nepamatotu maksājumu atlaides formā par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā, kas nav balstīta uz apjomu. Atšķirīgie veicināšanas atlaižu apmēri, kas tika piemēroti gan viena piegādātāja dažādām precēm, gan dažādiem piegādātājiem minētajā SIA "Rimi Latvia" lietā, arī apliecināja, ka šādi maksājumi par preču atrašanos mazumtirdzniecības vietā ir netaisnīgi un nepamatoti.

201 Vērtējot mazumtirgotāja darbību atbilstību NTPAL 6. panta 2. punkta noteikumiem, piemērojot maksu par preču papildu izkārtojumu speciālās vietās, KP ņem vērā šādus kritērijus:

- 1) noslēgtā rakstveida līguma esamība ar skaidri formulētiem preču papildu izkārtojuma speciālo vietu veidiem (papildu stendi, paletes, grozi, gala plaukti utt.);
- 2) līgums noslēgts pirms pakalpojuma sniegšanas un maksas piemērošanas;
- 3) līgumā ir norādītas konkrētas preces, par kuru papildu izkārtojumu piemērota maksa;
- 4) līgumā ir skaidri un nepārprotami formulēti noteikumi par piemērojamo maksu.

Vienlaikus KP vērtēs arī citus apstākļus, t.sk., vai starp piegādātāju un nepārtikas preču mazumtirgotāju noslēgtais līgums ilgtermiņā bez objektīva pamata neierobežo citu piegādātāju iespējas izvietot savus produktus speciālā izvietojuma vietās mazumtirdzniecības vietās.

3.3. Izmaksu kompensēšana

202 **Nepārtikas preces:** "Pieprasīt, lai tas kompensē ar jaunu tirdzniecības vietu iekārtošanu vai veco tirdzniecības vietu atjaunināšanu saistītās nepārtikas preču mazumtirgotāja izmaksas, tostarp pieprasīt netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par preču piegādi jaunatveramai mazumtirdzniecības vietai" (NTPAL 6. panta 3. punkts).

⁴² KP 30.11.2010. lēmums Nr. E02-85 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 2.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "RIMI Latvia" darbībās". Pieejams: <https://goo.gl/rUwZJn>

⁴³ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5., 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS "Drogas" darbībās". Pieejams: <https://goo.gl/oVDPS1>

- 203 Tiesību norma aizliedz piemērot vai uzspiest maksājumus (vienreizējas maksas, atlaides, arī bezmaksas preces par noteiktu summu, atliktos norēķinus u.tml.), kas kompensētu nepārtikas preču mazumtirgotājam izmaksas par:
- 1) jauna veikala iekārtošanu;
 - 2) vecā veikala atjaunināšanu;
 - 3) par preču piegādi jaunatveramai nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai.
- 204 Minētās normas kontekstā ar "jaunu veikalu" var tikt apzīmēta nepārtikas preču mazumtirdzniecības vieta, kas ir:
- jauna būve;
 - vieta, kurai mainījušies īpašnieki vai notikušas cita veida juridiskas pārmaiņas;
 - vieta, uz kuru "jaunatvēršanas" statuss attiecināts citu pārkārtojumu (t.sk. veikala formāta maiņas) rezultātā.
- 205 Savukārt ar "vecu tirdzniecības vietu atjaunināšanu" saprotamas nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas izskata izmaiņas, kad veikti fiziski uzlabojumi (kosmētiskais remonts, renovācija, palielināta platība u.tml.). Visi iepriekš minētie apzīmējumi kopā saukti par "jaunatveramu mazumtirdzniecības vietu".
- 206 Kaut gan mazumtirdzniecības vietu atvēršana prasa ievērojamas investīcijas, tomēr šādas izmaksas, kas saistītas ar veikala atvēršanu, iekārtošanu vai atjaunināšanu ir jāuzņemas pašam nepārtikas preču mazumtirgotājam.
- 207 Jēdziena "jaunatverama mazumtirdzniecības vieta" kontekstā norma primāri aizliedz piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus par nepārtikas preču piegādi jaunatveramai nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietai. Šāds aizliegums izriet no vispārpieņemtas komercdarbības prakses attiecībā uz ieguldījumu plānošanu un risku vadību.
- 208 Nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas ierīkošana ir viena no mazumtirdzniecības uzņēmuma pamatdarbībām, kas nodrošina tā funkcionēšanu un attīstību. Apstākļi, ka jaunas mazumtirdzniecības vietas atvēršana prasa lielus finanšu līdzekļus, kuru atgūšana iespējama ilgākā laika posmā, nedrīkst būt par iemeslu tam, ka nepārtikas preču mazumtirgotājs, lai izvairītos no iespējamajiem riskiem, kas saistīti ar jaunatveramas nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas spēju piesaistīt pietiekamu pircēju skaitu, uzspiež piegādātājiem segt daļu no izdevumiem par tās ierīkošanu vai atjaunināšanu (renovāciju).
- 209 Jēdziena "preču piegāde" kontekstā tiesību norma nepārtikas preču mazumtirgotājam aizliedz piegādātājiem piemērot vai uzspiest netaisnīgus un nepamatotus maksājumus, kas līgumos tiek dēvēti arī par sadarbības maksu, maksājumu tirdzniecības veicināšanai u.c. Šādi maksājumi bez atbilstoša pretpakalpojuma būtībā ir maksa par preces iekļaušanu/atrašanos veikala sortimentā, un ir veids, kā nepārtikas preču mazumtirgotājam samazināt tā izdevumus sakarā ar jaunatveramu nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietu.
- 210 Tādējādi, KP ieskatā, ir nodalāmi gadījumi, kad nepārtikas preču mazumtirgotājs ar piegādātāju vienojas par noteiktiem mārketinga pakalpojumiem un attiecīgiem maksājumiem, kas ir pamatoti ar sniegto pakalpojumu izmaksām

konkrētu piegādātāja preču popularizēšanai, piemēram, pārdošanas veicināšanas akciju vai reklāmas formā. Turklāt attiecīgā pakalpojuma izmaksas jaunatveramas mazumtirdzniecības vietas atvēršanas gadījumā ir samērojamas ar līdzīgu pakalpojumu izmaksām, kas tiek organizētas parastā kārtībā jau esošajos veikalos.

- 211 Ja nepārtikas preču mazumtirgotājs iepriekš norādītos maksājumus pieprasa neatkarīgi no tā, vai tos dēvē par mārketinga, sadarbības vai tamlīdzīgiem maksājumiem, piegādātājam pretī nesniedzot adekvātu pakalpojumu vai citu konkrētu, ekonomiski pamatojamu labumu, turklāt tos nosakot vienpusēji, nerespektējot otras puses vēlmes, ir atzīstams, ka šādi maksājumi ir netaisnīgi un nepamatoti.
- 212 KP līdz šim attiecīgo praksi ir analizējusi un pierādījusi, piemēram, AS "Drogas"⁴⁴ negodīgumu nepārtikas sektorā. AS "Drogas" un SIA "Euro Cosmetics" Līguma pielikuma Nr. 3 2.1.1. apakšpunktā bija noteikts, ka "jaunu vai pēc rekonstrukcijas Pasūtītāja veikala atvēršanas gadījumā Piegādātājs samaksā Pasūtītājam Ls 300,00 (trīs simti latu)". Turklāt KP secināja, ka šāds ierobežojošs līguma nosacījums bija ne tikai iekļauts AS "Drogas" un SIA "Euro Cosmetics" līgumā, bet arī faktiski AS "Drogas" to piemēroja, saņemot par to attiecīgo maksājumu.

3.4. Nepārtikas preču atpakaļatdošana

- 213 **Nepārtikas preces:** "Pieprasīt, lai tas pieņem atpakaļ nepārdotās preces, izņemot nekvalitatīvas preces un jaunas, patērētājiem nezināmas preces, kuru piegādi vai tās apjoma palielinājumu ierosinājis piegādātājs, kā arī preces, kuru pieņemšanu atpakaļ ierosinājis piegādātājs" (NTPAL 6. panta 4. punkts).
- 214 Tiesību norma ierobežo nepārtikas preču mazumtirgotāja rīcības brīvību attiecībā uz piegādāto preču atdošanu atpakaļ. Minētais ierobežojums nodrošina taisnīgu komercdarbības risku līdzsvaru starp piegādātāju un nepārtikas preču mazumtirgotāju, kā arī veicina atbildīgu un izsvērtu preču piegāžu organizēšanu.
- 215 Tiesību norma ir vērsta pret darbībām, kad nepārtikas preču mazumtirgotājs, piemēram, neapdomīgi prognozējot tirgus tendences, vai kļūdainas plānošanas rezultātā, pasūtīto un nerealizēto preci atdod atpakaļ bez zaudējumu atlīdzināšanas, kas rodas šo preču piegādātājiem no preču atpakaļpieņemšanas. Nepārtikas preču mazumtirgotājam jāuzņemas atbildība par savu tieši veikamo komercdarbību un par nepareizu noieta plānošanu, un tas nedrīkst šo atbildību pārnest uz piegādātāju.
- 216 Normas izpratnē par aizliegtām darbībām attiecībā uz preču atdošanu atpakaļ saprotami visi tāda veida noteikumi, kas dod tiesības pēc nepārtikas preču mazumtirgotāja ieskata vienpusēji atdot iepriekš pasūtītās nepārtikas preces, to skaitā noteikumi:
- par nepārtikas preču atdošanu atpakaļ jebkurā brīdī, piemēram, to derīguma termiņa laikā, tuvojoties preču derīguma termiņa beigām, vai pēc derīguma termiņa beigām;

⁴⁴ KP 14.12.2012. lēmums Nr. E02-97 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 4., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu AS "Drogas" darbībās". Pieejams: <https://goo.gl/oVDPS1>

- par nepārtikas preču atdošanu atpakaļ pēc preču pārdošanas veicināšanas pasākumiem (akcijām);
- par nepārtikas preču atdošanu atpakaļ preču sortimenta optimizācijas dēļ;
- par nepārtikas preču atdošanu atpakaļ preču pieprasījuma samazināšanās dēļ;
- sezonas nepārtikas preču atdošanu atpakaļ;
- par nepārtikas preču atpakaļ atdošanu tādām precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas nepārtikas preču mazumtirgotāja vai tā darbinieku rīcības vai bezdarbības rezultātā;
- par nepārtikas preču atpakaļ atdošanu tādām precēm, kas kļuvušas nekvalitatīvas pircēju (nepārtikas preču mazumtirdzniecības vietas apmeklētāju) rīcības vai bezdarbības rezultātā;
- arī noteikumi, kas pēc savas būtības aizstāj nepārtikas preču atpakaļatdošanu, piemēram, paredzot nepārtikas preču mazumtirgotājam samaksāt noteiktu maksu par preču neatdošanu atpakaļ.

217 No vispārējā preču atdošanas atpakaļ aizlieguma tiesību normā ir paredzēti trīs izņēmuma gadījumi, uz kuriem tiesību normas ierobežojums par nepārtikas preču atpakaļatdošanu neattiecas:

- nepārtikas preces ir nekvalitatīvas;
- atdotas atpakaļ tiek jaunas un nezināmas nepārtikas preces, kuru piegādes vai piegādes apjoma palielinājuma iniciators ir piegādātājs ⁴⁵;
- nepārtikas preču atpakaļpieņemšanu ir ierosinājis pats piegādātājs.

218 Šie ir tiesību normā paredzētie izņēmumi, kad nepārtikas preču mazumtirgotājam, iestājoties šiem nosacījumiem, ir paredzēta iespēja atdot piegādāto preci. Šo izņēmumu izmantošanas gadījumā pierādīšanas pienākums ir nepārtikas preču mazumtirgotājam.

219 Līdz ar to, nepastāvot šiem izņēmumiem un/vai īpašiem specifiskiem gadījumiem, jebkuru citu tiešu vai netiešu prasību izvirzīšana preču atpakaļatdošanas gadījumā ir aizliegta.

3.5. Sankcijas

220 **Nepārtikas preces:** "Noteikt netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par līguma noteikumu pārkāpumu" (NTPAL 6. panta 5. punkts).

221 NTPAL aizliedz nepārtikas preču mazumtirgotājam piemērot netaisnīgas un nepamatotas sankcijas par darījumu noteikumu pārkāpumu. Tiesību normās nav

⁴⁵ Par jaunu un nezināmu preci uzskatāma: oriģināla prece, kas līdz šim tirgū nav bijusi pieejama un patērētājiem nav zināma; prece, kas ir bijusi pieejama tirgū, bet kuras izplatīšanā patērētājiem piegādātājs nav izmantojis konkrētā mazumtirdzniecības uzņēmuma pakalpojumus; prece, kuras tirgošanas periods konkrētajā mazumtirdzniecības uzņēmumā nepārsniedz sešus mēnešus no pirmreizējās tirdzniecības uzsākšanas; prece, kas var būt jau esošās preces atvasinājums ar būtiskām izmaiņām. Par jaunu un nezināmu nevar uzskatīt sezonālu preci; preci, kuras ražošana un/vai realizācija konkrētam mazumtirdzniecības uzņēmumam bijusi pārtraukta uz laika periodu līdz gadam; ražotāja vai piegādātāja piedāvātās esošās preces paveidu ar nebūtiskām izmaiņām (dizaina, svāra izmaiņas, u.tml.).

uzskaitīti konkrēti sodoša rakstura tiesiskie līdzekļi. Līdz ar to sankcijas šo tiesību normu izpratnē saprotamas to plašākajā nozīmē gan kā līgumsods, soda nauda, procenti, gan arī kā citi pasākumi ar sodošu raksturu. Konkrētās tiesību normas kontekstā par vispārēju principu ir atzīstams, ka sankcijām, kuras paredz vai piemēro nepārtikas preču mazumtirgotājs, ir jābūt taisnīgām un samērīgām kā ar konkrēto darījuma (atsevišķu tā noteikumu) pārkāpumu, tā ar paredzamajiem zaudējumiem vai kaitējumu. Sankcijām ir jābūt atbilstošām godīgai darījumu praksei un labas ticības principam, un nepārtikas preču mazumtirgotājs tās nedrīkst izmantot, lai iedzīvotos uz piegādātāju rēķina.

- 222 Civillikuma 1716. panta trešā daļa nosaka, ka līgumsods par saistību nepienācīgu izpildi vai neizpildīšanu īstā laikā (termiņā) var tikt noteikts pieaugošs, taču kopumā ne vairāk par 10 % no pamatparāda vai galvenās saistības apmēra. Taču augstākā apmēra ierobežojums visos gadījumos nevar tikt atzīts par samērīgu un atbilstošu. Piemēram, līgumsods arī 10 % robežās var tik atzīts par nesamērīgu, ja tas ir noteikts no līguma kopējās summas, bet nepienācīgi izpildītā vai neizpildītā daļa ir ievērojami mazāka. Piemēram, ja mazumtirgotājam tiek piegādāti 95 % no pasūtītās maizes daudzuma, tad tirdzniecība aizvien var notikt, un nav samērīgi prasīt līgumsodu no līguma kopējās summas.
- 223 Attiecībā uz līgumsodu par saistību neizpildi vispār tā taisnīgums un pamatotība tiks vērtēta katrā konkrētā gadījumā, izvērtējot individuālos apstākļus, ņemot vērā, ka, pamatojoties uz Civillikuma 1716. panta otro daļu, līgumsoda apmērs par saistību neizpildi vispār neparedz līgumsoda konkrēta apmēra ierobežojumu. Taču, paredzot līgumsodu par neizpildi vispār, ir jāievēro, ka tā ir konkrēti noteikta naudas summa vai cita mantiska vērtība, kuru nedrīkst noteikt vairākkārtīgu (atkārtotu) vai pieaugošo maksājumu vai devumu veidā. Turklāt līgumsods par saistību neizpildi vispār ir jāskata kopsakarā ar Civillikuma 1718. pantu, kas nosaka, ka kreditors var izvēlēties prasīt līgumsodu vai līguma izpildīšanu, bet, izvēlēties samaksu, tas nevar vairs prasīt līguma izpildīšanu, un otrādi. Ja vien atbilstoši Civillikuma 1720. panta pirmajai daļai nav pielīgts kumulatīvs līgumsods. Sankciju taisnīguma un pamatotības pierādīšanas nasta ir nepārtikas preču mazumtirgotājam.
- 224 Būtiski ir ņemt vērā, ka konkrētos gadījumos, ievērojot darījuma noteikumu pārkāpuma būtību un radušās sekas, tieši paredzēto sankciju piemērošana var tikt atzīta par netaisnīgu un nepamatotu. Jo īpaši tas attiecas uz gadījumiem, kad darījuma noteikumu pārkāpuma būtība ir plaši definēta, pārkāpuma sekas un to smagums var atšķirties, un sankcijas par konkrēta darījuma noteikumu pārkāpumu nav diferencētas.
- 225 Ievērojot labas ticības principu, par netaisnīgām un nepamatotām sankcijām par darījuma noteikumu pārkāpumu uzskatāmas, piemēram:
- sankcijas par darījuma noteikumu pārkāpumu, par kuru nav vainojams piegādātājs, piemēram, izmaiņas, kas attiecas uz nepārtikas precī, ir saskaņotas, bet nav ietvertas nepārtikas preču mazumtirgotāja datorizētajā uzskaites sistēmā;
 - sankcijas par gadījumiem, kuru iestāšanās ir atkarīga no paša nepārtikas preču mazumtirgotāja, piemēram, sankcijas par nepiegādātiem preču apjomiem, ja tiek pieprasīts piegādāt preci virs

iepriekš saskaņotā apjoma ārpus samērīgiem termiņiem, kas noteikti NTPAL;

- sankcijas par tādu noteikumu, t.sk. attiecībā uz maksājumiem, neizpildi, kas atbilst NTPAL noteiktajam, piemēram, sankcijas par atdotās preces atpakaļ nepieņemšanu, ja nepastāv tiesību normā paredzētie atpakaļatdošanas izņēmumi, arī sankcijas par maksājumu par jaunatveramu tirdzniecības vietu vai līguma slēgšanu nesamaksāšanu;
- ar konkrētā darījuma noteikuma pārkāpuma smagumu un sekām nesamērīgas sankcijas, piemēram, sankcija par atsevišķu nepārtikas preču nepiegādi ir lielāka par 10 % no šīs nepiegādāto preču summas, sankcija par nebūtisku piegādātās preces bojājumu vai kļūdu preces piegādes dokumentā ir vairākkārt lielāka par zaudējumiem, kas šāda darījuma noteikuma pārkāpuma rezultātā radušies;
- divu sankciju piemērošana viena un tā paša darījuma noteikuma pārkāpuma dēļ;
- kārtējā maksājuma, kas pārsniedz samērīgas sankcijas lielumu par konkrēto darījuma noteikumu pārkāpumu, aizturēšana piegādātājam līdz līgumsoda samaksai, vai citu sankciju paredzēšana par līgumsoda nemaksāšanu;
- sankcijas, kas ierobežo piegādātāja saimniecisko brīvību darījumu slēgšanā ar citiem tirgus dalībniekiem, piemēram, sankcijas par atšķirīgas bāzes cenas noteikšanu dažādiem nepārtikas preču mazumtirgotājiem.

226 Nav pieļaujams sankciju mehānismu izmantot arī kā paredzamus regulārus maksājumus. Preču ražošanā un piegādē vienmēr pastāv zināms procents kļūdu, kas radušās tehnoloģiskas nepilnības vai cilvēciskā faktora dēļ, piemēram, kļūdas piegādes dokumentu noformēšanā. Minētās kļūdas procents ir jebkurā ražošanas un piegādes procesā, un tas ir paredzams. Nosakot un piemērojot sankcijas par paredzamu kļūdu, tās nevar atturēt piegādātāju no turpmākām kļūdām, bet faktiski ļauj nepārtikas preču mazumtirgotājam regulāri saņemt paredzamus maksājumus. Līdz ar to šādos gadījumos pirms sankciju piemērošanas ir pamatoti paredzēt samērīgu termiņu un kārtību pieļauto kļūdu novēršanā. Tāpat arī gadījumos, kad sankcijas acīmredzami tiek izmantotas kā papildu peļņas avots, tās tiks uzskatītas par netaisnīgām un nepamatotām. Piemēram, ja sadarbības līgumā starp piegādātāju un nepārtikas preču mazumtirgotāju ir noteikts minimālais piegādes apjoms, taču tiek pasūtītas tikai atsevišķas vienības, kas nesasniedz iepriekš noteikto minimālo apjomu, tad pēc tam par šo vienību nepiegādi piemērotās sankcijas nevar uzskatīt par taisnīgām un pamatotām.

227 Ja attiecīgu darījuma noteikumu var pārkāpt abas darījuma puses, nav pieļaujama vienpusēju sankciju noteikšana. Paredzamās sankcijas šādā gadījumā nevar būt atšķirīgas, tām jābūt savstarpēji taisnīgām un samērīgām.

228 Piemērojot sankcijas, nepārtikas preču mazumtirgotājam ir jāņem vērā vispārējs princips, ka par konkrētā darījuma noteikuma pārkāpumu piegādātājs ir jāinformē saprātīgā termiņā, jāveicina komunikācija un skaidras nostājas paušana katrā konkrētā gadījumā (t.sk. tehnisku bojājumu gadījumā), tādējādi dodot iespēju operatīvi pārbaudīt izvirzīto iebildumu pamatotību un novērst

pārkāpumu saprātīgā termiņā.

Piemērojot sankcijas, nepārtikas preču mazumtirgotājam jāievēro, lai tās būtu abpusēji pārrunātas, vienlīdzīgas, proporcionālas un pamatotas ar apmēru, ievērojot iepriekš minētos nosacījumus kopsakarā ar Civillikuma normām.

3.6. Norēķinu termiņi

- 229 **Nepārtikas preces:** "Noteikt un piemērot netaisnīgus un nepamatoti garus termiņus norēķiniem par piegādātajām precēm" (NTPAL 6. panta 5. punkts).
- 230 Likuma norma paredz aizliegumu nepārtikas preču mazumtirgotājam par piegādātām precēm piemērot netaisnīgus un nepamatotus norēķinu termiņus. Norēķinu laiks ir būtisks piegādātāju un nepārtikas preču mazumtirgotāju komerciālās sadarbības aspekts. Nepārtikas preču mazumtirgotāju iepirktie preču krājumi pārvēršas par skaidru naudu, pirms ir jāapmaksā piegādātāju rēķini. Savukārt ilgstoši neapmaksātie rēķini nepārtikas preču mazumtirgotājiem dod iespēju iegūtos līdzekļus investēt aktīvos. Līdz ar to ir secināms, ka pārmērīgi garu norēķinu termiņu pastāvēšana vai novēlota rēķinu apmaksa pēc būtības ir kā bezprocentu finansējums nepārtikas preču mazumtirgotāju izaugsmei, kas tiek finansēts uz piegādātāju rēķina.
- 231 Attiecīgi NTPAL satur speciālo regulējumu attiecībā pret vispārējo regulējumu – Civillikumu. Līdz ar to likuma normā ietvertais jēdziens "netaisnīgi un nepamatoti gari termiņi" ir interpretējams kopsakarā ar Civillikuma attiecīgo panta tvērumu. Ja līgumā par preces piegādi, pirkumu vai pakalpojuma sniegšanu nav noteikts atlīdzības termiņš un noteiktā saistība ir izpildāma, tad tā nosakāma saskaņā ar Civillikuma 1668.² pantu, kas paredz, ka parādnieka nokavējums ar visām tā sekām iestājas pats no sevis gadījumos, kad parādnieks nav veicis samaksu 30 dienu laikā. Savukārt saskaņā ar Civillikuma 1668.⁶ pantu līdzīgi var vienoties arī par garāku vai īsāku termiņu, ja vien šāda atruna nav acīmredzami netaisna pret kreditoru. Līdz ar to Civillikuma attiecīgajos pantos vispārēji par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu, ja tas nav noteikts savstarpēji vienojoties, tiek uzskatīts 30 dienu termiņš, kā arī paredzot, ka ir iespējams savstarpēji vienojoties par īsāku vai garāku termiņu (nepārsniedzot termiņu līdz 60 dienām), ja vien tas ir taisnīgs.
- 232 Vērtējot minēto regulējumu NTPAL ietvarā, kā arī, ņemot vērā KP praksē konstatētos ar preču piegādi un to apriti saistītos apstākļus, par taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu var tikt uzskatīts cits, par 30 dienām īsāks vai garāks norēķinu termiņš, ja vien tas ir taisnīgs un neietekmē komersanta konkurētspēju, rentabilitāti, netiek apzināti uzspiests piegādātājam vai atbilst labas komercprakses principam. Piemēram, ātri apgrozāmām precēm, kurām ir īss aprites laiks mazumtirdzniecības vietā, bieži pasūtītajām un piegādātajām precēm, kā arī precēm ar īsu realizācijas laiku samaksas termiņš var tikt noteikts īsāks nekā 30 dienas. Savukārt par pamatu norēķinu termiņa ilguma, kas pārsniegs 30 dienas, bet nepārsniegs termiņu līdz 60 dienām, izvērtējumam tiks ņemts vērā jau iepriekš KP secinātais⁴⁶, ka taisnīgs un pamatots termiņš, kad nepārtikas preču mazumtirgotājam ir jānorēķinās par piegādātām precēm, ir šo

⁴⁶ KP 13.01.2011. lēmums Nr. E02-4 lietā Nr.P/09/06/7 "Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 5.punktā noteiktā aizlieguma pārkāpumu SIA "MAXIMA Latvija" darbībā", 34. lp.

preču vidējais aprites termiņš konkrētajā mazumtirdzniecības vietā, pieskaitot tam termiņu līdz desmit dienām norēķinu veikšanai.

- 233 Ņemot vērā, ka darījuma puses ir tiesīgas brīvi vienoties, kādā veidā tiks noteikts konkrēts (kārtējais) norēķinu termiņš, tirgus dalībniekiem jāņem vērā, ka faktiskais norēķinu termiņš nevar pārsniegt taisnīgu un pamatotu norēķinu termiņu. Proti, par netaisnīgu un nepamatotu tiek atzīta arī vienošanās, kura faktiski ļauj norēķinu termiņa pagarināšanu, iestājoties kādiem konkrētiem nosacījumiem. Piemēram, norēķinu veikšana tikai noteiktā nedēļas dienā pēc termiņa iestāšanās vai procentu maksājumu veikšana par iespēju norēķināties vēlāk.

4. BŪTISKA IETEKME NEPĀRTIKAS PREČU MAZUMTIRDZNIECĪBĀ

- 234 Mazumtirgotājs ar būtisku ietekmi nepārtikas preču tirdzniecībā konkrētajā preču iepirkumu tirgū, ņemot vērā tam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, spēj neatkarīgi no preču piegādātāju gribas noteikt tiem savus noteikumus un tādējādi var kavēt, ierobežot vai deformēt konkurenci šajā tirgū. Pamata elementi būtiskās ietekmes konstatēšanā ir iepirkumu vara un piegādātāju atkarība, kas ir vērtējami kopsakarā.
- 235 Savukārt, ja mazumtirgotājs nespēj tieši vai netieši piemērot vai uzspiest piegādātājiem netaisnīgus un nepamatotus noteikumus, nosacījumus vai maksājumus, vai tieši pretēji – piegādātāji uzspiež savus noteikumus –, tas nozīmē, ka NTPAL izpratnē mazumtirgotājs nav uzskatāms par tādu, kam ir būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā, jo iepirkuma varas un piegādātāju atkarības kritērijs neizpildās, un NTPAL nav piemērojams.

4.1. Konkrētais tirgus

- 236 Lai noteiktu mazumtirgotājam piemītošo iepirkuma varu un piegādātāju atkarību, sākotnēji ir jānosaka konkrētais tirgus, kur izpaužas šī vara un atkarība.
- 237 Vērtējot konkrēto tirgu, nosaka konkrētās preces tirgu. Tas izdarāms, raksturojot tirgus precī un konkrēto ģeogrāfisko tirgu, kā arī norādot uz tirgus dalībnieku ģeogrāfisko izvietojumu – teritoriju, kurā attiecīgie tirgus dalībnieki ir iesaistīti preču piegādē.
- 238 Tā kā piegādātāju tiesisko interešu aizskārums rodas tieši mazumtirdzniecības nepārtikas preču iepirkumu tirgū, tad jānosaka ne tikai konkrētais mazumtirdzniecības tirgus, bet arī konkrētais mazumtirdzniecības iepirkuma tirgus. Analogiski gan KP, gan Augstākā tiesa ir secinājusi dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā lietās⁴⁷, arī gadījumos, lai piemērotu NMPAL normas nepārtikas preču mazumtirgotājiem, ir jānosaka:
- konkrētais mazumtirdzniecības tirgus, kurā tiek konstatēta būtiska ietekme nepārtikas preču tirdzniecībā, un

⁴⁷ Augstākās tiesas 15.06.2015. spriedums lietā SKA-291/2015, *Drogas*, 8. punkts.

- konkrētais iepirkuma mazumtirdzniecības tirgus, kurā tiek konstatēti NMPAL normu pārkāpumi, kuru rezultātā negatīvi tiek ietekmēta konkurences struktūra.

- 239 Tādējādi kā konkrēto mazumtirdzniecības tirgu ir jāvērtē tirgus, kurā darbojas mazumtirgotājs, t.i., nosakot preci/preču grupu (ikdienas patēriņa preces, būvmateriāli u.c.) un konkrēto mazumtirdzniecības "vidi" (ģeogrāfisko tirgu), kurā prece/preču grupa tiek realizēta (lielveikali, specializētie veikali u.tml.).
- 240 Savukārt, nosakot konkrēto iepirkuma tirgu, ir jādefinē iepirkuma konkrētās preces/preču grupas tirgus, kas, ņemot vērā, ka visbiežāk iepirkumi tiek veikti pa preču grupām, ir atbilstoša preču kategorija (sejas un ķermeņa kopšanas līdzekļu piegādes tirgus, sadzīves ķīmijas preču piegādes tirgus u.tml.), neizslēdzot arī šaurāku tirgus iespējamību (konkrēta prece), un iepirkuma konkrētais ģeogrāfiskais tirgus, kas ir konkrēta teritorija (Latvijas teritorija, konkrēts Latvijas reģions, pilsēta, novadu centrs u.c.).
- 241 Precizējot preci/preču grupu (nosakot konkrētās preces tirgu), tiek vērtēts, kādas preces/preču grupas aizstāj viena otru – vai ir iespējama to aizvietojamība, kādas preces/preču grupas un tirgus dalībnieki konkurē, un kādi ir tirgus apstākļi, kas to ietekmē.
- 242 Praksē konkrēto preces tirgu vērtē no patērētāja (pieprasījuma) viedokļa, vai patērētājs uzskata, ka prece/preču grupa ir vai nav aizvietoama ar citu produktu/iem. Taču preču iepirkuma tirgus gadījumā preces/preču grupas aizvietojamība ir jāvērtē no piegādātāja perspektīvas. Tas ir, vai ražotājiem/piegādātājiem ir iespēja pārorientēties no konkrētās preču/preču grupas ražošanas/iegādes uz cita veida preču/preču grupas ražošanu/iegādi. Ja piegādātājs ir ražotājs, jāņem vērā, ka tas parasti ražo vienu preci vai preču grupu un tam ir ierobežotas iespējas bez lieliem ieguldījumiem pārorientēties uz citu preču ražošanu. Tāpat attiecībā uz piegādātājiem jāvērtē, vai tiem ir vai nav iespējas pārorientēt preču pārdošanu uz citiem alternatīviem pārdošanas kanāliem, citu iepirkumu tirgu bez būtiskām finansiālām investīcijām.
- 243 Konkrētais ģeogrāfiskais tirgus tiek vērtēts, pamatojoties uz patērētāju viedokli par preču/preču grupu aizstājamību, piemēram, ja patērētāji neuzskata, ka vienā reģionā iegādājamā prece ir aizstājama ar citā reģionā iegādājamo, tad tie ir atšķirīgi konkrētie ģeogrāfiskie tirgi. Iepirkuma tirgus gadījumā, analogiski kā ar iepriekš minēto patērētāju testu, vērtē, vai piegādātāji ir spējīgi pārorientēt preču piegādi uz citu ģeogrāfisko tirgu bez ievērojamām papildu pūlēm, ieguldījumiem.

4.2. Iepirkuma vara un piegādātāju atkarība

- 244 NTPAL piemērošanas kontekstā jāvērtē mazumtirgotāja kā pircēja iepirkuma vara pār piegādātājiem. Tiek uzskatīts, ka iepirkuma vara pastāv, piemēram, tādos apstākļos, kad:
- pircēju ir mazāk nekā piegādātāju (daži lieli mazumtirgotāji un liels skaits piegādātāju, kas mazumtirgotājam ļauj izdarīt spiedienu uz piegādātāju);

- ja pircēja pārorientēšanās no viena piegādātāja uz citu izmaksas ir zemas (mazumtirgotājam, nesaņemot sev vēlamos noteikumus, nav lielu izmaksu, veidojot sadarbību ar citu piegādātāju);
- ja pircējs iepērk lielu apjomu produktu no piegādātāja⁴⁸;
- ja pircējam ir iespēja viegli aizvietot konkrēto produktu ar citu produktu (viegli atteikties no produkta/sadarbības ar piegādātāju, jo to var aizvietot);
- ja mazumtirgotājam ir liela tirgus daļa mazumtirdzniecības tirgū, kurā piegādātājs atrodas vai grib iekļūt (lielāka tirgus daļa, lielāks iepirkumu apjoms, lielākas iespējas labāku nosacījumu saņemšanai⁴⁹).

245 Tādējādi var secināt, ka iepirkuma vara pastāv, kad mazumtirgotājam ir ievērojami lielākas/elastīgākas priekšrocības darījuma noslēgšanā nekā piegādātājam, un piegādātājs ir atkarīgs no mazumtirgotāja vēlmes sadarbīties vai vēlmes sadarbīties ar konkrētiem tam izdevīgākiem noteikumiem.

246 Papildus minētajiem apsvērumiem, vērtējot konkrēta mazumtirgotāja iepirkuma varu un piegādātāja atkarību, vērā ņemami arī tādi kvantitatīvie un kvalitatīvie kritēriji kā piegādātāju lielums, konkrētas preces zīmola atpazīstamība, piegādātāju alternatīvie noieta kanāli, mazumtirdzniecības tīkla lielums, struktūra, izplatība un blīvums, tā pašzīmola preču esamība, iepirkuma politika, pieeja finanšu resursiem, mārketinga stratēģija u.c.

5. LIKUMA IZPILDES UZRAUDZĪBA

247 NTPAL normu ievērošanas uzraudzība ir KP kompetencē, kas atbilstoši NTPAL noteiktajam īstenojama, piemērojot KL noteikto lietu izpēti, lēmuma pieņemšanas, pārsūdzēšanas un izpildes kārtību, jo NTPAL atsevišķu kārtību neparedz. Norādāms, ka ar lietas izpēti saprotama gan lieta par iespējamu NTPAL pārkāpumu, gan tirgus uzraudzības lieta, gan arī uz iesnieguma vai sūdzības pamata veiktā izpētē, ar mērķi pārbaudīt iespējamo pārkāpumu.

248 Saskaņā ar NTPAL noteikto piegādātājiem ir tiesības sniegt ziņas par faktiem, kas ļauj konstatēt pārkāpumu. NTPAL paredz, ka lietas par šī likuma normu pārkāpumiem KP uzsāk pēc savas iniciatīvas. Līdz ar to KP apkopos un izvērtēs no piegādātājiem saņemto un tirgus uzraudzības ietvaros iegūto informāciju, un nepieciešamības gadījumā ierosinās izpēti lietu NTPAL pārkāpumu novēršanai. Vienlaikus NTPAL 4. panta pirmā daļa nodrošina arī piegādātāju apvienībām iespēju vērsties KP ar sūdzību par NTPAL pārkāpumu.

249 Līdzīgi kā KL pārkāpumus, arī NTPAL pārkāpumus atbilstoši NTPAL 4. panta ceturtajai daļai var konstatēt tiesa Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā. Līdz ar to piegādātāji NTPAL paredzēto aizsardzību pret pircēju un nepārtikas preču mazumtirgotāju netaisnīgu un nepamatoto rīcību, kā arī citu savu tiesisko interešu aizstāvību var īstenot vispārējās jurisdikcijas tiesā.

250 NTPAL noteikumi jāievēro visiem tā subjektiem – gan pircējiem, gan nepārtikas

⁴⁸ “[...] iepirkuma varas pamata novērtēšanas kritērijs ir tirgus daļa mazumtirdzniecībā un no tā izrietošais iepirkuma apjoms”, KP 16.07.2010. Lēmums Nr.54 “Par Konkurences likuma 13.panta otrās daļas 1., 2., 5. un 6.punktā noteikto aizlieguma pārkāpumu SIA “Maxima Latvija” darbībā”. Pieejams: <http://kp.gov.lv/files/pdf/K7GHRaDr8E.pdf>

⁴⁹ Eiropas Komisijas 1999.gada 3.februāra lēmums lietā Nr. IV/M.1221 Rewe/Meinl, 115.rindkopa.

preču mazumtirgotājiem – attiecībā uz piegādātājiem, kas tostarp veic uzņēmējdarbību ārpus Latvijas, tai skaitā ārpus ES. Tas izriet no NTPAL 3. panta otrās daļas atbilstoši kurai pārdošanas darījumiem ir aizliegts piemērot NTPAL uzskaitītos aizliegtās tirdzniecības prakses veidus gadījumos, kad vismaz viena no darījuma pusēm – lauksaimniecības un pārtikas preču piegādātājs vai pircējs – veic saimniecisko darbību Latvijā.

Piemērs

Griezto ziedu pircējam, kas savu saimniecisko darbību veic Latvijā, ir jāievēro NTPAL gan attiecībā uz piegādātāju, kas audzējis šos ziedus ES, gan attiecībā uz piegādātāju, kas audzējis šos ziedus ārpus ES. Tādējādi griezto ziedu piegādātāji visos piegādes ķēdes posmos būs aizsargājami no aizliegto negodīgas tirdzniecības prakses veidu minimālā saraksta, kas noteikts Direktīvā 2019/633 un tālāk pārņemts NTPAL. Par griezto ziedu pircēja negodīgo tirdzniecības praksi sūdzību varēs iesniegt KP, ja piegādātājs ziedus audzē ārpus ES. Savukārt, ja piegādātājs ziedus audzē ES, sūdzība var tikt iesniegta KP vai citā ES dalībvalsts izpildiestādē, kur piegādātājs veic saimniecisko darbību. Iesniedzot sūdzību KP, vispirms tiks pieņemts lēmums par sūdzības piekritību. Ja KP pieņems lēmumu, ka tai jāizskata sūdzība, tā pieņems lēmumu par piemērojamām valsts tiesībām, balstoties uz faktiskajiem apstākļiem. Starp pircēju un piegādātāju noslēgtā sadarbības līguma noteikumi attiecībā uz piemērojamām valsts tiesībām neietekmēs KP lēmumu par piemērojamo tiesību izvēli. Praksē tas nozīmē, ka KP pārbaudīs, vai pret griezto ziedu piegādātāju nav vērsts kāds no NTPAL 5. pantā noteiktajiem negodīgas tirdzniecības prakses veidiem.

- 251 KP vērš piegādātāju uzmanību uz faktu, ka, lai aizsargātu piegādātāju intereses un veicinātu to iesaistīšanos, ziņojot par pārkāpumiem, tā garantē informācijas sniedzēju pilnīgu anonimitāti.

6. ATBILDĪBA

- 252 KP par NTPAL pārkāpumu atbilstoši NTPAL 8. panta pirmajai daļai ir tiesīga pārkāpējam piemērot naudas sodu, lemt par tiesiskā pienākuma uzlikšanu un izteikt brīdinājumu. Pārkāpējs, kam piemērojama atbildība, NTPAL izpratnē ir pircējs un nepārtikas preču mazumtirgotājs vai to apvienība. Ja negodīgās tirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies pircēju un nepārtikas preču mazumtirgotāju apvienības līmenī, piemēram, netaisnīgas prasība izriet no apvienības un piegādātāju sadarbības un līguma noteikumiem, par kuriem apvienība tās dalībnieku vārdā vienojas ar piegādātāju, tad par aizliegto darbību īstenošanu atbild apvienību organizējošā sabiedrība, par pamatu ņemot apvienības visu dalībnieku kopējo apgrozījumu. Ja negodīgās tirdzniecības prakses aizlieguma pārkāpums ir izpaudies atsevišķa dalībnieka darbības rezultātā, atbildība gulstas uz apvienības dalībnieku, par pamatu ņemot attiecīgi tikai konkrētā dalībnieka apgrozījumu.
- 253 NTPAL par pārkāpumu paredz naudas sodu līdz 0,2 % no pārkāpēja neto apgrozījuma pēdējā pārskata gadā, bet ne mazāku par 70 *euro*.
- 254 KP ar lēmumu ir tiesības uzlikt pircējam un nepārtikas preču mazumtirgotājam arī tiesisko pienākumu, kas ir līdzeklis, kas ir vērsts uz pārkāpuma novēršanu pēc lēmuma pieņemšanas. Tiesiskais pienākums izbeigt pārkāpumu pret

konkrētu piegādātāju vai pret piegādātājiem iepirkuma tirgū novērš iespējamību, ka pārkāpums tiks turpināts. Lai šis līdzeklis būtu ar pietiekamu ietekmi, NTPAL paredz, ka KP ir tiesīga uzlikt pārkāpējam piespiedu naudu par tiesiskā pienākuma nepildīšanu līdz 2 % no vidējā dienas neto apgrozījuma pēdējā pārskata gada laikā, bet ne mazāku par 70 *euro* par katru kalendāro dienu, līdz tiek izpildīts tiesiskais pienākums.

- 255 KP, izvērtējot pārkāpuma izdarīšanas apstākļus, pārkāpuma raksturu un citus apstākļus, kam ir nozīme lietā, ir tiesīga aizstāt lēmumu par naudas sodu ar brīdinājumu. Lai gan brīdinājumam ir audzinošs raksturs, tie ir publicējami tāpat kā KP lēmumi un tajos norāda gan par pārkāpumu atbildīgo personu, gan pārkāpuma būtību.
- 256 Personai tās interešu aizskāruma gadījumā, kas radies NTPAL pārkāpuma rezultātā, ir tiesības uz atlīdzinājumu. Līdz ar to pārkāpējam var tikt uzlikts ne tikai naudas sods un tiesiskais pienākums, bet iestājas arī atbildība par nodarītajiem zaudējumiem, kurus ir pienākums atlīdzināt personai, kurai nodarīts kaitējums.